

Romano vodi

romská duše

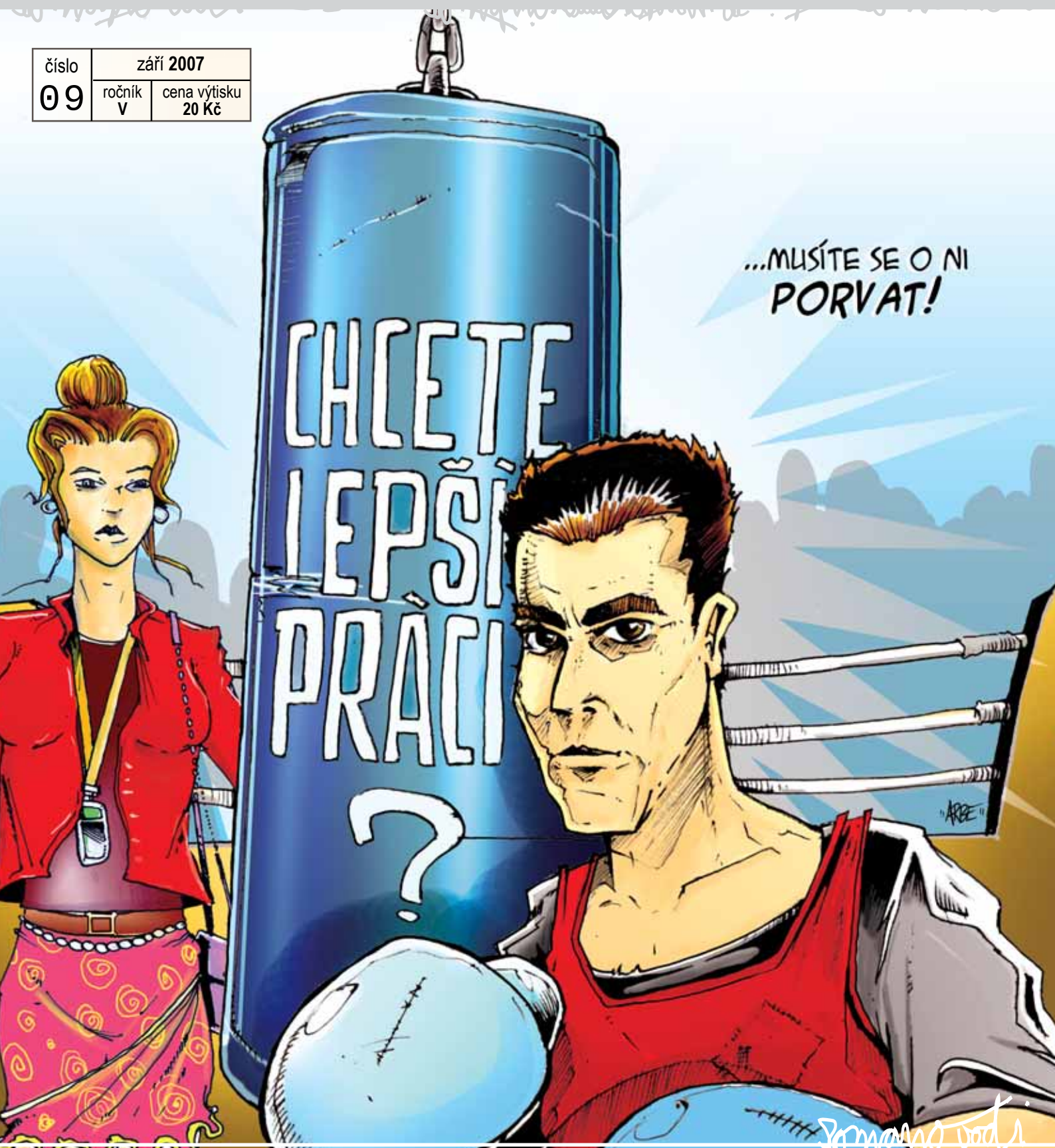
číslo

září 2007

09

ročník
V

cena výtisku
20 Kč

Literární cena Mileny Hübschmannové

Občanské sdružení Romea vyhlašuje 2. ročník soutěže Literární ceny Mileny Hübschmannové pro romsky píšící autory.

Máte zájem přihlásit se? Pak neváhejte!

1. Zašlete nám nejpozději do 31. října 2007 svoji báseň, prózu nebo povídku v rozsahu minimálně dvou a maximálně patnácti normostran (1800 úhozů na stránku). Podmínkou je, že text musí být v romštině a k němu přiložený volný překlad v češtině nebo slovenštině. *Hodnotit se bude ovšem pouze romský text!*
2. Všechny příspěvky musí být napsány na stroji nebo počítači a odeslány poštou na adresu o. s., Romea, Žitná 49, Praha 1, 110 00.
3. Na obálku připište heslo „Literární cena“.
4. Připojte velmi stručný životopis a v něm zdůrazněte, zda vám již někdy byly někde publikovány části vaší tvorby, či nikoliv.
5. **Nezapomeňte připojit své celé jméno, adresu a pokud možno telefon, abychom vás mohli kontaktovat.**
6. Vítězové v jednotlivých kategoriích získají originální dřevěnou sošku navrženou speciálně pro Literární cenu Mileny Hübschmannové předním romským umělcem Ondřejem Gadžorem. Nejlepší práce se dočkají publikování v časopisu Romano vod'i a českých tištěných médiích.

Romano vod'i
romská duše

Zajímá vás, co hýbe světem Romů?

Předplat'te si časopis Romano vod'i a budete v obraze!

Každý měsíc dostanete přehledné informace o domácích i zahraničních událostech, rozhovory, reportáže, kulturu, sport a historii přímo do své schránky!

Romano vod'i
romská duše

Cena výtisku je 20 Kč, pro předplatitele 18 Kč.

Předplatné na rok 2007 si můžete objednat na adrese:
Romea, o. s., Žitná 49, 110 00 Praha 1,
tel./fax: 257 329 667, nebo na www.romea.cz
či e-mailu: romea@romea.cz

Str. 1: obsah, editorial**Str. 2-3: události**

- Napětí v Přerově zvýšilo vymyšlené napadení Romů
- Začala kampaň na podporu rovných příležitostí
- Sedmnáct romských studentů se díky projektem Slova 21 dostalo na VŠ

Str. 4-5: ptáme se za vás

Ve dvou rozhovorech se dozvíte o činnosti dvou důležitých vládních rad. Eva Bajgerová vám poví o práci v Radě vlády pro národnostní menšiny a Lucie Horváthová čtenářům objasní, jaká je náplň práce v Radě vlády pro záležitosti romské komunity.

Str. 6-7:

Autorka článku Ema Galová vám přiblíží život Romů v Makedonii. Kromě jiného se dozvíte, že Romové netvoří v Makedonii jednotnou minoritu, ale ještě stále se dělí do historických skupin označovaných zejména podle původu nebo profese.

Str. 8-9: rozhovor

Světově známá tanečnice flamenka Francesca Grima vedla v rámci Khamora 2007 svůj workshop a při té příležitosti poskytla našemu časopisu rozhovor o své životní lásce a kariéře.

Str. 10-11: komentovaná událost, anketa

Tentokrát se věnujeme tomu, jaké nejčastější problémy mohou nastat během přijímacího pohovoru, při uzavírání pracovní smlouvy, v průběhu pracovního poměru i při jeho ukončení. Anketa zodpoví otázku, jak důležité je mít práci.

Str. 12: zprávy ze světa

- Nepokoje v Bulharsku
- Papež vyjádřil svou blízkost romskému etniku v souvislosti s úmrtím čtyř dětí v Itálii
- Rasistický incident ohrožuje pověst Německa

Str. 13: komentář

29. srpna 2007 se v romském komunitním centru na mosteckém sídlišti Chanov setkala členky spolku žen poškozených nedobrovolnou sterilizací z Ostravy s oběťmi protiprávní sterilizace v Mostě a vybildly je k společnému boji proti tomuto bezpráví.

Str. 14-16: pod povrchem

Sdružení pro probaci a mediaci v justici ve spolupráci s Probační a mediační službou ČR ukončilo v srpnu projekt Systém mentoringu v trestní justici. Služba Mentor je určena převážně Romům, kterým byl soudně uložen alternativní trest.

Str. 17: literatura

Romský spisovatel a hudebník Gejza Horváth (1948) vyrůstal v osadě Kolinovce u města Krompachy. Přátelé a rodinní příslušníci se stali hrdiny jeho povídek v souboru Trispras, v nichž autor nešetří vtipem ani laskavou ironií.

Str. 18: sport

Marián Kováč se před šesti lety začal věnovat boxu. Bylo mu v té době už jednadvacet let, ale box ho „chytil“ natolik, že se v něm rychle vypracoval. Boxu se už vzdát nechce, protože jak sám říká, stal se pro něj drogou.

Str. 19: našima očima

Zavedení jednotné maturity v roce 2010 vyvolává neustálé diskuse. Je vůbec potřeba a nepřinese nerovné podmínky pro studenty různých škol? Názory několika mladých lidí a také ředitelky prestižního pražského Gymnázia Arabská RNDr. Zdeňky Hamhalterové vám přináší rubrika Našima očima.

Str. 20: putování za romskou duší

Milan Tomáš se narodil na východním Slovensku, v Brně se vyučil zedníkem. Zedničina ho však netáhla, tíhl víc k muzice. V 60. letech zpíval a hrál v plzeňských a brněnských operetních divadlech. Rok 1975 jeho kariéru přerušil, tragicky mu zahynula žena. „Na stará kolena“ se však k hudbě vrací.

Str. 21: hudební recenze

Na nejnovějším albu Mater světově známé zpěvačky Ivy Bittové najde posluchač sedm skladeb slovenského skladatele Vladimíra Godára, které vznikly přímo pro hlas Ivy Bittové, barokní orchestr a smíšený sbor.

Str. 22-23:

Před deseti lety odhalilo Muzeum romské kultury v Brně památník romským obětem tábora v Hodoníně u Kunštátu nedaleko místa, kde byly za druhé světové války koncentrovány celé rodiny Romů z Moravy. Teď máte možnost dozvědět se více o tom, co se na těchto místech odehrávalo během druhé světové války.

Str. 24-25: kulturní střípky

- Září ve znamení Romů
- Pásmo filmů nejen o Romech, nejen pro Romy
- Národní galerie odhaluje zaniklý svět Romů a Sintů

Titulní obálka: ARBE

Zadní obálka: Jarmila Balážová / ARBE

Milí čtenáři,

vítejte všichni zpátky v normálním pracovním a školním provozu.

I náš časopis vjel do normálních kolejí, takže vám po tradičním dvojčísle červenec-srpen nabízíme opět klasické vydání a tak tomu bude až do konce roku. Vstup do nového školního roku nás motivoval k jednomu zamyšlení. K tomu, co vlastně člověka brzdí zpravidla nejvíce – samozřejmě hodnoceno v průměru – při hledání práce, při získávání lepšího zaměstnaneckého postu. Je to pochopitelně vzdělání a díky němu dosažená kvalifikace, především

ty určují hodnotu každého z nás na pracovním trhu. Pochopitelně existuje celá řada dalších kritérií, ale tato dvě společně s ochotou a pílí sehrávají bezesporu roli nejzásadnější. A z toho jsme také vycházeli. Titul obálky – jak můžete sami posoudit – symbolizuje přesvědčení, že o lepší práci musíme být především ochotni se sami poprat! Nejdříve se sebou a dosáhnout co nejlepšího vzdělání, pak opět se sebou – makat na sobě, jak nejvíce to jde, a nakonec to nevzdát a nehroutit se, když náhodou narazíte na někoho, koho zajímá vaše pleť a původ víc než praxe a dosažené vzdělání. Nezhroutit se a nezahořknout, ale zkusit se naopak bránit. I když je to samozřejmě mnohdy obtížné, protože zaměstnavatelé si dávají pozor, aby skutečné důvody maskovaly jinými.

Zajímalo nás, jaký postoj k práci a stále diskutovanější závislosti na sociálním systému mají náhodně oslovení kolemdoucí. Kolega Zdeněk Ryšavý se zamýšlel v komentáři právě nad tímto tématem – práce, Romové, práce, zaměstnavatelé, vzdělání... zkrátka kruh určující, zda z vás bude řezník (nic proti řezníkům, já mám navíc maso ráda) nebo manažer.

Další zajímavé téma souvisí vlastně s prací také. A to hned ze dvou různých pohledů. Tentokrát v rubrice Pod povrchem nabízíme článek o jednom, dle našeho názoru, velmi užitečném projektu – romští mentoři pomáhají opět Romům, většinou odsouzeným a trest si odpýkávajícím cestou alternativního trestu, zpravidla tedy veřejně prospěšnými pracemi. Každý z nás, pokud nejsme zrovna rentiéri (i když ani těmto šťastlivcům se pracování na sobě samých pochopitelně nemůže započítat), bychom měli uvýknout filosofii celoživotního vzdělávání se. Máš učňák? Dobře, můžeš si dodělat maturitu? Máš tu? Co takhle bakalářský titul nebo nějaký jazyk? Co takhle vedle zámečnicka vlastnit i řidičský průkaz skupiny D nebo si dodělat masérský kurz. Naprostá většina mentorů z projektu, o němž píše Renáta Berkyová, měla svoje zaměstnání, ale školení a následná praxe jim přišla tak zajímavá, že do toho prostě šli! Jistě jste si všimli, že do tohoto čísla je vložena brožura, kterou vydalo o.s. R-Mosty. Jde vlastně o takového Sociálně právního rádce. Sloužit má sociálním pracovníkům pracujícím v romských komunitách, ale také jejich klientům a dalším zájemcům. Kniha obsahuje 9 kapitol, které postihují hlavní oblasti sociálního práva včetně antidiskriminačních předpisů a novinek ze Zákoníku práce a Zákona o sociálních službách. K dostání jsou zdarma na adrese společnosti nebo na: kancelar@r-mosty.cz. A ještě prosím věnujte pozornost Inzerce. Podpořte-li Romano vo'di předplatným, samozřejmě nás to potěší. Upozorňuji vás ale především na právě vyhlášený druhý ročník Literární ceny Mileny Hübschmannové, kterou Romea uděluje. Myslím, že loni nastavili přihlášení úrovní romštiny i samotnými tématy hodně vysokou laťku. Takže se opravdu těším, já, mí kolegové a hlavně nezávislá porota, jaké příspěvky, že se to sejdou tentokrát. Nejlepší opět budeme publikovat nejen v našem časopise, ale též na stránkách majoritních médií.

Hezké září a pište!

Jarmila Balážová

Krátkce:

Vsetín,
20. 8. 2007

Situace Romů, které loni vsetínská radnice pod vedením nynějšího vicepremiéra Jiřího Čunka (KDU-ČSL) přestěhovala z nevyhovujícího pavlačového domu v centru do kontejnerových bytů na okraji města, se podle ombudsmana Otakara Motejla za poslední rok zlepšila. Problémy ale přetrvávají u romských rodin, které Vsetín vystěhoval za hranice Zlínského kraje. Životní podmínky v obcích, kam byly přestěhovány, nejsou ideální.

Klášteřec nad Ohří,
23. 8. 2007

Předsedu místní organizace pravice extremistické Národní strany v Klášteřci nad Ohří na Chomutovsku se dnes údajně pokusili zapálit dva Romové. Informuje o tom internetová stránka Národní strany. Podle neoficiálních informací redakce TÝDEN.CZ má Vozarik u místních lidí pověst člověka, který si rád vymýšlí a upozorňuje na sebe. „Ještě předtím, než šel na policii, prý obeslal a obvolal média, že se ten incident stal. Místní novinář mi řekl, že je to celé hloupost. I policie si myslí, že ho nikdo nepřepadl, že si jen vymýšlí,“ řekl pro TÝDEN.CZ místní podnikatel a občanský aktivista Roman Tirpák.

Olomouc,
26. 8. 2007

Skupina neznámých pachatelů, zřejmě stoupenců hnutí skinheads, napadla v pátek v areálu olomouckého letního kina dva Romy ve věku 18 a 23 let a zranila je. Při útoku je pachatelé uráželi nadávkami s rasovým podtextem, řekl Ivo Vykopal z olomouckého policejního ředitelství.

Brusel,
27. 8. 2007

Zločiny a násilí spojené s rasismem vzrostly v letech 2005 a 2006 nejméně v osmi členských zemích Evropské unie. V České republice naopak tato kriminalita poklesla. Vyplývá to ze zjištění, k němuž na základě údajů shromážděných v 11 zemích EU dospěla Agentura Evropské unie pro základní práva (FRA) sídlící ve Vídni.

Skopje,
28. 8. 2007

Titul v soutěži krásy Miss Roma International 2007, jejíž finále se uskutečnilo v makedonském Skopje, získala Romka z ČR Martina Chramcová. V květnu vyhrála Miss Roma Praha, kterou pořádá Praha 7, a kvalifikovala se tak na finále do Skopje.

Smyslené napadení zvýšilo napětí v Přerově

Přerov, 6. 9. 2007

V Přerově narůstá napětí mezi místní romskou komunitou a majoritou. Olej do ohně přilil vymyšlený případ, kdy pětáctýřicetiletý Slovák uvedl, že jej v pátek 31. srpna ve Škodově ulici zbila baseballovou pálkou skupina Romů. Incident se měl podle výpovědi muže stát poté, co jim odmítl dát cigarety. Napadený pak skončil s otřesem mozku, tržnou ránou na hlavě a zlomeninami v místní nemocnici.

Tisková mluvčí policie v Přerově Michaela Sedláčková uvedla pro časopis Romano vodi, že napadený si průběh incidentu vymyslel, a potvrdila, že Romové útok nezpůsobili. „Přerovští policisté se od pátečního večera zabývali vyšetřováním případu napadení muže slovenské národnosti. Muž policistům tvrdil, že byl v pátek v podvečer napaden na ulici Škodova v Přerově skupinkou mladíků, kteří jej kvůli cigaretám zbili baseballovými holemi,“ uvedla Sedláčková. „Policie měla již v úterý indicie, že průběh incidentu byl vymyšlen. Vzhledem k závažnosti zranění, zejména zlomeninám rukou, byl hospitalizován v nemocnici Přerov. Lékař policistům povolil výslech poškozeného až v úterý, kdy změnil svoji původní výpověď,“ uvedla pro Romano vodi Sedláčková. „Policistům se intenzivním šetřením a výslechy svědků podařilo zjistit, že poškozený si svůj příběh částečně vymyslel. K jeho zranění došlo na zcela jiném místě, a to v obci Oplocany na Kojetínsku. Navíc zraněný muž znal od počátku konkrétní osobu pachatele. Nebyl to tedy útok čtyř osob, ale pouze jedné. Nebyl to ani útok baseballovou pálkou, ale domácky vyrobenou dřevěnou holí ve tvaru pátky,“ popsala průběh incidentu pro Romano vodi Sedláčková. Podle MF DNES Slováka, který žije právě ve Škodově ulici, napadl jeho příbuzný.

Zprávu o údajném napadení zveřejnila o víkendu ČTK, která citovala mluvčí přerovské policie Michaelu Sedláčkovou: „Tři až čtyři Romové v pátek večer v ulici Škodova obstoupili muže, který je zde na dovolené. Chtěli po něm cigarety. Poté, co jim muž řekl, že jim nic nedá, protože jsou mladí, jej fyzicky napadli,“ uvedla podle ČTK policejní mluvčí. Ještě v pondělí přerovská policie Romano vodi neoficiálně tvrdila, že napadení ze strany Romů opravdu proběhlo, i když policie nemůže evidovat národnost u trestných činů. Později však policie své tvrzení změnila. „ČTK nepřesně uvedla prvotní informace o incidentu. Já jsem uvedla, že Romy za pachatele označil napadený,“ upřesnila své víkendové vyjádření Sedláčková. „Policie nesleduje, jakou mají pachatelé nebo podezřelí národnost,“ dodala. „Zraněný muž svoji zavádějící výpověď vyvolal neoprávněnou nervozitou mezi občany města Přerova, kteří tak mohli mít obavu o svoji bezpečnost. Policie bude dále zkoumat i možné právní důsledky vůči osobě poškozeného,“ uvedla Sedláčková.

Romové jsou případem pobouřeni. „Vartiak přítom policii tvrdil, že ho napadli ve Škodově ulici tři až čtyři Romové kvůli tomu, že jim nedal cigaretu. Lidé si pak myslí, že se tady přepadává, a není to vůbec pravda,“ zlobí se podle MF DNES jeho soused Peter Horvát. Podle něj si málokdo uvědomuje, co zdejší Romům tento smyšlený incident způsobil. „Den poté, co se to objevilo v novinách, sem přijelo dvacet skinheadů a ohrožovali nás. Naštěstí se nakonec nic nestalo, ale já očekávám, že k něčemu tragickému může dojít. Kvůli této lži nás také napadají média a my, co tady žijeme

Foto: Miroslav Koranda

normálním životem, na to doplácíme,“ míní podle MF DNES Horvát, který se hodlá spolu s mluvčím romského sdružení Etnikum Roma Jiřím Gírgou obrátit na policii a zdejší magistrát. „Chceme, aby se lidé dozvěděli, jak to doopravdy bylo,“ říkáji.

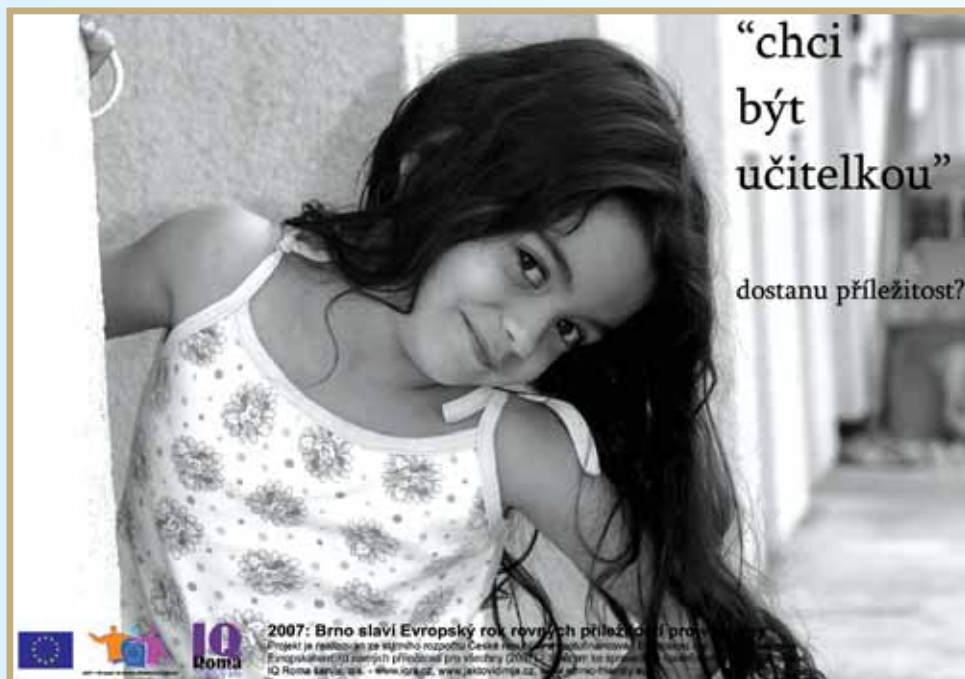
Vymyšlený incident ještě více vyostřil již tak napjaté vztahy mezi Romy a majoritou v Přerově. V úterý, tedy v době, kdy policie již měla informace o smyšleném průběhu napadení, dokonce o situaci ve městě jednala ministryně vlády České republiky Džamila Stehlíková.

Poškozený si napadení Romy vymyslel pouze den poté, co přerovská radnice vydala podle médií kontroverzní prohlášení, aby lidé ohlašovali případy napadení romskými spoluobčany. Tiskový mluvčí přerovské radnice Bohuslav Přidal pro Romano vodi odmítl, že by radnice mluvila pouze o romských spoluobčanech. Ze zápisu, který má Romano vodi k dispozici, však vyplývá, že se jednání týkalo romských občanů, ale v závěrech z jednání se už nepíše o Romech, ale pouze o občanech. „Apelovat na občany, aby podávali oznámení o trestné činnosti dětí i dospělých občanů, neobávali se svědčit v rámci vyšetřování trestné činnosti,“ uvádí se v zápise.

V zápise rovněž stojí, že některá bulvární média a internetové servery podněcují nenávist vůči Romům. „Konkrétně v Přerově se jedná o internetové stránky www.prerovskenoviny.cz. Projevuje se to v reakcích lidí na články v bulváru uveřejněné. V minulých měsících byl podán podnět na Policii ČR Dr. Köttnerovou, zda se podněcováním těchto nálad nejedná o trestnou činnost. Policie ČR podnět odložila,“ uvádí se v zápise.

„Žádnou nenávist vůči Romům nepodněcujeme,“ nesouhlasil pro Romano vodi Jiří Urbánek ze serveru www.prerovskenoviny.cz, který rovněž informoval o smyšleném napadení ve zprávě označené titulkem „Brutální útok Romů potvrzen!!!“. Článek je zakončen tímto textem: „Tato situace je pouze důsledkem nedůsledného přístupu radnice a hraní si na pseudohumanisty. Na co čekáte na první mrtvolu!!! Nebo se máme začít taky vyzbrojovat!“ Jiří Urbánek řekl, že server uveřejní omluvný článek, to však vzápětí popřel jeho kolega Vít Řihošek, který uvedl, že je jasné, že Slováka napadl Rom, a proto nic takového redakce uveřejňovat nebude.

Začala kampaň na podporu rovných příležitostí

Brno, 4. 9. 2007

Občanské sdružení IQ Roma servis zahájilo v prostorách veřejného ochránce práv informačně propagační kampaň realizovanou v linii Evropského roku rovných příležitostí (ERRP) s názvem „2007: Brno slaví Evropský rok rovných příležitostí pro všechny“. Kampaň byla zahájena za účasti Džamilly Stehlíkové, ministryně vlády České republiky pro lidská práva a národnostní menšiny, a Otakara Motejla, veřejného ochránce práv. Při příležitosti zahájení kampaně předala ministryně Stehlíková v zastoupení za premiéra Mirka Topolánka jmenování na pozici ambasadora Evropského roku rovných příležitostí pro všechny Radku Bangovi alias Gipsymu ze skupiny Gipsy.cz.

Důležitým prvkem kampaně je aktivní zapojení mladé generace. Žáci základních škol vytvořili ve výtvarných výchovách komiksy na podporu rovných příležitostí a proti diskriminaci. Komiksy šíří poslání celého projektu prostřednictvím hromadných dopravních prostředků města Brna a informačních panelů umístěných ve veřejných institucích v Brně a dalších čtyřech jihomoravských městech. Celkem bude ke kampani do konce prosince 2007 v dopravních prostředcích uveřejněno 880 plakátů a 80 bočních polepů. Kromě jiného se například uskuteční i putovní výstava černobílých fotografií vytvořených klienty vzdělávacích aktivit IQ Roma servisu pod názvem „Jak to vidím Já“ nebo bude distribuován krém na ruce „pro všechny barvy kůže“.

Sedmnáct romských studentů se díky projektům Slova 21 dostalo na VŠ

Praha, 31. 8. 2007

Díky dvěma projektům občanského sdružení Slova 21 se dostalo celkem sedmnáct romských studentů na vysoké školy. V rámci projektu „Pale o Vudar – Otevřít dveře jich bylo přijato ke studiu čtrnáct,“ uvedla Bára Šubrtová ze Slova 21. Kursy se konaly v Plzni, Olomouci, Ostravě, Karlových Varech a Ústí nad Labem. Celkem je navštěvovalo třicet studentů, dvacet čtyři si nakonec podali přihlášku. Většina studentů se hlásila na obory sociální práce a speciální pedagogika. Dva studenti uspěli na právnické fakultě na univerzitě v Olomouci. Několik studentů také uspělo v oborech politologie a veřejná správa.

Projekt Pale o Vudar se letos uskutečnil již podruhé a jeho hlavními cíli jsou kvalitní příprava studentů na přijímací řízení a také poskytování informací studentům o možnostech studia na vysokých školách, podmínkách přijetí, studijních oborech a možnostech následného uplatnění. „V rámci projektu Podpora Romů v Praze uskutečnilo Slova 21 kromě přípravných kursů na VŠ i přípravné kursy na SŠ. Probíhaly od listopadu 2006 do konce dubna 2007. Na VŠ se dostali tři studenti a na SŠ celkem dvacet sedm studentů,“ uvedla Šubrtová. Projekty byly spolufinancovány ESF a státním rozpočtem ČR.

Krátce:

**Praha,
31. 8. 2007**

Ve čtvrtek 30. 8. proběhla poslední vyučovací hodina kursu anglického jazyka, jenž probíhal v prostorách iCentra, které provozuje občanské sdružení ROMEA. Hodiny angličtiny vedla pro zájemce zcela zdarma od 24. července studentka Pedagogické fakulty Trnavské univerzity v Trnavě Denisa Balážová.

**Moskva,
4. 9. 2007**

V Rusku se nadále šíří rasově motivované násilí. Od počátku roku bylo kvůli rasové nenávisti zabito 38 lidí a dalších 300 bylo zraněno. Většinou byli ubodáni nebo ubiti, upozorňuje na alarmující fakta ruská nevládní organizace SOVA.

**Paříž,
4. 9. 2007**

Některé francouzské humanitární organizace obvinily úřady, že likvidují romské tábory, aby vylepšily obraz lokalit, kde se bude od pátku hrát mistrovství světa v ragby. Jde o reakci na několik případů vypuzení Romů z jejich barákových kolonií v posledních týdnech. Minulý týden byl například vyklizen romský tábor poblíž Stade de France na pařížském předměstí Saint-Denis, kde se bude hrát zahajovací utkání šampionátu. Vystěhováno bylo asi 600 lidí.

**Praha,
4. 9. 2007**

Doučování dětí z rodin, které žijí na okraji společnosti, nabízí pražská pobočka společnosti Člověk v tísni. Pomoc se zvládnutím látky poskytné žákům a žákyním základních i středních škol přímo u nich doma. Zájemci o služby se mohou obrátit na centra na Smíchově v ulici Na Skalce 27 a v Karlíně v ulici Vítkova 24.

**Aktuální
romské zpravodajství
naleznete na**

romea.cz

Chybí tu sdružení všech Romů žijících v ČR

Eva Bajgerová se narodila v roce 1963 v Ústí nad Labem. Vystudovala Sociálně-právní nastavbu v Ústí nad Labem. Po studiích nastoupila do tamní Setuzy, určitou dobu pracovala v manželské a předmanželské poradně, kde měla na starost přípravu žadatelů o adopci a pěstounskou péči. V letech 2002–2005 působila jako romský koordinátor Ústeckého kraje. Dnes je v invalidním důchodu, částečně pracuje ve Sdružení Romano jasnica a věnuje se práci spojené s členstvím v Radě vlády pro národnostní menšiny. Má dvě děti.

Jak hodnotíte důležitost Rady vlády pro národnostní menšiny?

Určitě je v pořádku, že naši politici také myslí na to, že tu jsou národnostní menšiny. Je dobře, že se vzájemně setkávají, vědí jeden o druhém, znají problémy různých národnostních menšin a zároveň jejich úspěchy. Například velice silnou a aktivní skupinou v radě jsou Poláci. Ti nejen že hovoří do kulturní části, ale i do školství či do zaměstnávání Poláků v ČR. Ba dokonce si založili hospodářskou komoru.

Jak konkrétně rada vypadá?

Rada má 30 členů, které jmenuje vláda svým usnesením. Jsou jimi zástupci na úrovni náměstka ministra z ministerstva financí, ministerstva kultury, ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, ministerstva práce a sociálních věcí, ministerstva vnitra, ministerstva spravedlnosti a ministerstva zahraničních věcí. Tito ministerští zástupci dokážou odpovědět na spoustu dotazů a jsou na schůzi připraveni. Ovšem požadavky pouze přetlumočí a nezaručí, zda se něco změní. Dále jsou zde zástupci Kanceláře prezidenta republiky, Kanceláře veřejného ochránce práv a zmocněnce vlády pro lidská práva. Předsedkyní je ministryně Vlády ČR Džamila Stehlíková. Na druhé straně jsou zde zástupci 12 národnostních menšin, konkrétně Bulharů, Chorvatů, Maďarů, Němců, Poláků, Rusínů, Rusů, Řeků, Slováků, Srbů a Ukrajinců. Dále má rada dva výbory – výbor rady pro dotační politiku, výbor rady pro spolupráci s orgány samosprávy – a konečně ještě pracovní skupinu pro národnostně menšinové televizní vysílání.

Co obnáší členství?

Rada vlády je pouze poradním a pracovním orgánem, kde se připomínkují různé body. Pochopitelně dopředu obdržíte program a materiály, ke kterým se budete vyjadřovat. Pak je pouze na členovi, jakým způsobem si shání podklady k vyjádření k zákonům, vyhláškám apod. Při jednání jedná každý člen sám za sebe. Na závěr se přijme jednotné usnesení za celou radu. K politikům se tudíž dostane jeden jednotný názor.

V březnu byla jmenována nová rada. Co se od té doby událo? Od března se rada sešla pouze dvakrát. Tak jak to bývá, první jednání jsou vždy seznamovací a hlavně se řeší personální složení výborů a pracovních skupin. Na posledním jednání se hovořilo o dotačních programech resortů ministerstva kultury a

Zdroj: www.dobrysoused.cz

ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Rovněž se získaly informace o dovršení ratifikačního procesu Evropské charty regionálních a menšinových jazyků a schválila se Zpráva o situaci národnostních menšin v ČR za rok 2006. Zatím jsem nebyla přítomna u připomínkování zákonů. Je pochopitelné, že tato rada je poradním orgánem vlády pro otázky týkající se národnostních menšin a jejich příslušníků. Tedy vše se točí kolem zákona č. 273/2001 Sb. o právech příslušníků národnostních menšin.

Pokusíte se zhodnotit přínos rady a dopad její činnosti?

V radě pracuji teprve od března 2007 a necítím, že by měla velký vliv k zásadním rozhodnutím týkajícím se romské menšiny. Myslím si, že daleko větší vliv má Rada vlády pro romskou komunitu. Zde obhájí daleko více svou koncepci na úrovni vyšší politiky. Slabá stránka rady je i v tom, že vlastně zastupujete romskou komunitu, ale já osobně mám sílu oslovit Romy jen v Ústeckém kraji, v celé republice je to velice těžké. Funkce v této radě je velice zodpovědná, ale informace se k tomu poslednímu Romovi nedostanou. Chybí tu sdružení všech Romů žijících v ČR. Cítím tedy přes tuto radu strašně malou sílu, která by dokázala v naší politice něco změnit. Jako celek jsme příliš slabí, abychom mohli říci, že máme sílu ovlivnit politiku naší republiky.

Členové rady by měli bojovat

Lucie Horváthová se narodila v roce 1981 v Pardubicích. Studuje magisterský obor sociální antropologie, jeden semestr strávila ve Francii studiem etnologie západního typu. Pracovala jako romská poradkyně na Magistrátu města Pardubic, nyní pracuje v občanském sdružení Athinganoi jako koordinátorka rovných šancí. Přednáší na různých konferencích a od března je členkou Rady vlády pro záležitosti romské komunity. Je svobodná, bezdětná.

Jak hodnotíte činnost a důležitost Rady vlády pro záležitosti romské komunity?

Činnost rady považuji za velmi důležitou a její funkci ve státním uspořádání za klíčovou. Ale někdy není dostatečně využita, jak samotnými jejími členy, tak vládou. Mezi vládními činiteli neprobíhá dostatečná komunikace. Její činnost a výstupy nejsou navíc dostatečně medializovány, nedostávají se tak k veřejnosti.

Jak konkrétně vypadá činnost rady?

Scházíme se jednou za čtvrt roku. Členové jsou náměstci ministrů. Radě předsedá ministryně pro lidská práva a menšiny Džamila Stehlíková, prvním místopředsedou je zmocněnec Vlády ČR pro lidská práva Jan Litomský a druhou místopředsedkyní je Monika Mihalíčková, která byla zvolena z občanské veřejnosti. V radě je celkem 14 zástupců občanské veřejnosti a jsou to zástupci těch, kdo pracují s Romy, nebo zastupují romskou komunitu. Dříve to byli zástupci z krajů, nyní je to sice také zohledněno kraji, ale hlavním hlediskem je, aby rozuměli tematice.

Rada slouží hlavně ke koordinaci, stýkají se v ní lidé pracující na stejném tématu, vyměňují si zde informace. Nemají se kde jinde setkat a pobavit o strategiích, plánech. Rada tu je navíc od toho, aby přítomným lidem i na úrovni náměstků, kteří nejsou tématu nakloněni nebo ho neznají, věci vyjasnila. Informace se pochopitelně totiž nemusí dostat až k těmto lidem, proto rada skýtá prostor pro ovlivnění, nasměřování věcí.

Součástí rady je plenum, na němž se členové mohou ptát a snaží se zároveň ovlivnit dotační program.

Co obnáší členství?

Každé jednání rady se připravuje. Jsme obesláni pozvánkou, zároveň obdržíme podklady k jednání rady, měly by tam být i návrhy usnesení, které se budou schvalovat. Vesměs se schvalují různé dokumenty, každoročně se řeší terénní práce a schvalujeme dotační programy pro předcházení sociálnímu vyloučení. To je jen jedna z věcí.

Co zajímavého, důležitého řešila rada v poslední době?

Naposledy se schvalovalo usnesení týkající se vzdělávání, byl tam zástupce z ministerstva školství a diskutovalo se o problematice asistentů a vzdělávání Romů. Dále byl přítomen člověk z ministerstva práce a sociálních věcí, který informoval o usneseních a představil přípravy různých programů ministerstev, jako například programy pro období 2007 až 2013 – strukturální fondy.

Daří se připomínky a návrhy rady zohledňovat při tvorbě koncepcí, popřípadě zákonů?

Těch věcí je spousta. Osvědčila se nám zejména spolupráce s ministerstvem práce a sociálních věcí, kde je možnost některé věci měnit, i co se týče strukturálních fondů. Jedním z programů je nezaměstnanost lidí ze sociálního vyloučení. Dalším důležitým bodem rady je program terénní práce, dále program předcházení sociálnímu vyloučení. Ten sice spadá pod ministerstvo práce a sociálních věcí, ale spravuje ho rada a ta rozhoduje i o přidělení dotace. I ze strany ministerstva školství je snaha spolupracovat.

Na začátku jste radě vytkla několik věcí. Jak tedy její činnost zefektivnit?

Musím říct, že i členové ji vnímají jako nedostatečně silný nástroj. Podle mě je

Foto: Rana Horváthová

ale právě na samotných členech rady, aby to vzali za své a bojovali. Aby byli aktivní a hlavně se zúčastňovali jednání. Protože členové jsou jmenováni, je to čestná funkce, za kterou nejsou placeni. Chápu, že každý má spoustu práce, věnuje se i jiným věcem, ale členství v radě jim dává prostor, kde mohou zastupovat to, čemu rozumějí, a kde dál mohou předávat své zkušenosti. Někdy se stane, že se nemůže něco odhlasovat kvůli malému počtu přítomných členů. Pokud se člen rady nemůže dostavit a nevyšle za sebe svého zástupce, pak by tam neměl být a měl by nechat místo tomu, kdo by byl schopnější, měl by čas se jednání zúčastňovat a mohl by odvést daleko více práce. Důležitá je však i přítomnost politiků. Za předsednictví pana Němce se stávalo, že se jednání nezúčastňoval, neměl o to zájem. Rada byla velmi kritizována, protože předseda rady nebyl schopen přijít na zasedání, a nemohly se tak odhlasovat dotační programy. Tím pádem se zpozdila dotační řízení a nemohly fungovat neziskové organizace.

Moje velká výtkla je tedy opravdu špatná návštěvnost na jednáních.

Romové v Makedonii

Skoro ve všech studiích jsou Romové popisováni jako kočovný kmen roztroušený po celé Evropě, který se z Indie do byzantské říše dostal už v 10. století (podle některých pramenů snad i dříve). Setrvali tam téměř tři století. Pod tlakem osmanských Turků se stěhovali na sever a severozápad. Delší dobu se zdrželi pravděpodobně i v Řecku, o čemž svědčí mnoho řeckých slov v romštině. V 15. století byli pravděpodobně rozptýleni už téměř po celé Evropě. V byzantské říši zapadli Romové díky snědší vizáži tamních obyvatel lépe než v Evropě. Moc se neodlišovali od Arménů, Řeků, Arabů a Byzantinců si na ně zvykli. Naopak světlovlasí Evropané se těch tmavších lidí, kteří se živilí akrobacií, krocením hadů, tancem, hádáním z rukou apod., báli. Cařihradský patriarcha dokonce nařídil svým podřízeným, aby varovali křesťanský lid před Romy nacházejícími se na území byzantské říše, Makedonie, Srbska a Bulharska, aby je nepouštěli do svých domů, neb se věnují hádání a šarlatánství.

Romové žili v Makedonii a zvláště v okolí Skopje již před příchodem Turků ve 14. století. Množství pramenů o životě tehdejších Romů na tomto území je však bohužel omezené. Podle záznamů Romů v Rimeliji (část Balkánského poloostrova v době osmanské říše) v letech 1522–1523 žilo v této části říše 14 294 domácností. Žili v tzv. džematech nebo maalech (ghetta, skupiny, části měst). Většinou se živilí jako kováři. Vyráběli podkovy, zemědělské náčiní a starali se o koně. Znalosti řemesla se podobně jako mezi jinými Romy předávaly z otce na syna.

Na Balkáně měli Romové v dobách osmanské říše většinou lepší postavení než jejich soukmenovci v ostatních částech Evropy. Turci je respektovali, protože byli dobrými řemeslníky, hlavně v době války, kdy vyráběli zbraně. Měli garantované právo na svobodný rozvoj, stát se jim nevmešoval do jejich jazyka, zvyků a osobních vztahů, ale vše muselo být v souladu se zákonem. Z jiných pramenů je zase znát, že Romové v jihoslovanských zemích byli i přes veškerá práva částečně

Romové v Makedonii se dodnes mnohdy žijí kovářstvím

diskriminováni. Nebyli však v tomto ohledu zdaleka jediní. V převážně muslimské osmanské říši muselo například nemuslimské obyvatelstvo platit daň za existenci každého dospělého jedince. Romové odváděli daně těž, ovšem všichni bez rozdílu vyznání. Daně od „nemuslimů“ se vybíraly k vojenským účelům, peníze od Romů šly do kapes vysoce postavených.

Romové, kteří žili na území dnešní Makedonie a jejího okolí, se dělili do skupin označovaných zejména podle původu nebo profese, již se věnovali. Dodnes tam žijí potomci těchto skupin. Představme si krátce alespoň některé z nich.

Cergari – nejhudší část obyvatelstva, která mnohdy neměla ani ty nejnужnější prostředky k živobytí. Živil se žebrotou, sběrem apod.

Baručii (barut = střelný prach) – často se stěhovali. Z vesnice Rukumija, odkud je Bulhaři v době 1. světové války vystěhovali, se vrátili zpět do Skopje, hlavně do oblasti dnešní Šutky.

Topanlii – označení pro Romy s muslimským vyznáním, kteří se označují za potomky Romů z dob tureckých.

Kovači (kovář, podkovář) a **Bugurdžii** – skupiny manuálně zručných dělníků, které ostatní považovali za dobré a pracovité.

Džambazi (koňský handlér) – často (hlavně podle práce) měnili místo bydliště. Vždy je živil obchod. Dříve prodávali koně, dnes kupují a prodávají různé předměty. Mnohdy jsou to bohatí lidé, kteří vlastní dílny. Žijí v Šutce a v Topaaně.

Madžuri nebo **Muchadžuri** – skupiny Romů, které se do Makedonie dostaly v druhé polovině 19. století ze srbských měst Niše, Leskovce nebo Vranje.

Rešetari (sítař), **Mečkari** (medvěďář) – žili v okolí Topaany a původně pocházejí z východního Srbska. Rešetari se živilí výrobou sít, Mečkari krotitelstvím divokých zvířat a dalšími komediantskými profesemi. I když v minulosti příslušníci těchto skupin na území Makedonie bezpochyby žili, dnes tam již prakticky nejsou.

Postupme ale do dob nedávné historie. Romům v Makedonii byl v roce 1991 novou ústavou přiznán status národnosti. Podle statistických údajů žije v této dvoumilionové zemi 52 tisíc Romů. Skutečné počty jsou však pravděpodobně vyšší. I tak jsou ale Romové v Makedonii po Albáncích druhou největší národnostní menšinou. Podle badatele Trajka Petrovského (přednáší ve Skopje a v Bělehradě romštinu, sepsal makedonsko-romský slovník) je jen v hlavním makedonském městě Skopje až padesát tisíc Romů, kteří obývají zejména obrovskou příměstskou kolonii známou pod jménem Šutka. V celé Makedonii žije podle Petrovského až 180 tisíc Romů. Další města s větším počtem Romů jsou Bitola, Prilep, Kumanovo, Kriva Palanka, Stip, Veles a známé Kocani, ze kterého pochází řada vynikajících hudebníků, např. slavná skupina Kocani orkestar. Ve městech Skopje, Kumanovo, Stip, Vinica, Tetovo a Kriva Palanka mluví makedonští Romové převážně romsky, kdežto v Bitole, Gostivaru, Ohridu, Gevgeliji a Prilepu makedonsky. Momentálně je v Makedonii také mnoho uprchlíků z válkou dlouho zmítaného Kosova (Ashkalii, Gjupci a Maljoci), kteří

Další formou obživy je nejrůznější obchod

byli v Kosovu deklarováni jako Albánci, ale na území Makedonie se hlásí ke svému romskému původu.

Už od počátku makedonské parlamentní demokracie je v Makedonii aktivních více politických stran majících ve svých řadách Romy. Ve volbách v 2006 zvítězila koaliční strana VMRO-DPMNE, v rámci které se do parlamentu dostaly také hnutí a strany Integrace Romů, Svaz Romů a Strana demokratických sil Romů. Někteří Romové díky tomu zastávají vysoké politické funkce. Ajduvan Mamudov, Rom z Bitole, zastává např. funkci náměstka ministerstva práce a sociálních věcí. Podle makedonské novinářky Snežany Lupevske má na počtu Romů angažovaných v politice zásluhu Faik Abdi, který je dnes již v penzi, ale svým zájmem o politiku inspiroval mnohé další. V roce 1991 byl za stranu Emancipace Romů jediným politikem romské národnosti v parlamentu. V roce 1997 se k podobnému kroku rozhodl i jeho kmotr Amdi Bajram, který založil Svaz Romů a dostal se také do parlamentu. V dubnu 2005 Amdi Bajram kandidoval do funkce starosty Šuta Orizari (Šutky). Před oficiálním jmenováním byl ovšem zatčen a posléze odsouzen za zpronevěru 700 tisíc eur. Nutno poznamenat, že míra korupce a finančních machinací v politice je v Makedonii obecně na ještě vyšší úrovni než v našich podmínkách.

Jelikož nejslavnějším místem, charakteristickým pro Romy v Makedonii, je největší romská kolonie Šutka, nemůžeme tuto obec nechat bez povšimnutí. Založení obce se datuje rokem 1963, kdy zasáhlo hlavní město Skopje velké zemětřesení. V tomto období se na periferii hlavního města začali stěhovat katastrofou postižení občané, mezi nimiž bylo také mnoho Romů. Zatímco postupem let se ostatní obyvatelstvo stěhovalo zpět do opravených nebo nových domů, Romové zůstávali. V současné době je podle oficiálních statistik v Šutu Orizari 19 tisíc obyvatel. Neoficiálně přes 30 tisíc. Z 80 % tam žijí Romové a zbytek jsou Makedonci, Turci, Albánci a Srbové. Šutka momentálně nabízí přístřeší dalším třem tisícům Romům, kteří uprchli během válečných let z Kosova.

V Šutce jsou dvě základní školy – Bratrů Ramize a Hamida a škola 26. července. Kapacita těchto dvou škol je 5 tisíc žáků, což je na počet obyvatel obce velmi málo a vzdělanostní úroveň je tam také proto velmi nízká. Jednou z mnoha priorit a plánů starosty Erduana Iseho je tedy další základní škola a popřípadě i střední škola. Vyučujícím jazykem na existujících školách je makedonština, ale romština je jedním z volitelných předmětů. Ačkoli se Šutka nachází v blízkosti ekonomicky a průmyslově rozvinutého hlavního města, je jedním z nejhudších předměstí v Makedonii. Kapacita volných pracovních míst je téměř nulová a nezaměstnanost v ní dosahuje až 90 %. Šutka se ovšem naopak může pochlubit dvěma televizemi (Sutela a BTR), které vysílají romsky, vydávají se tam nezávislé romské noviny, časopisy pro ženy a děti. Vysílání v romštině má i makedonská státní televize.

Kdo má zájem se o atmosféru a životě Romů v Makedonii dozvědět více, nechť zhlédne film *Kniha rekordů Šutky* od srbského režiséra Alexandra Maniće. Film je především cestou za neuvěřitelnými disciplinami, osudy a hlavními rekordy, na které nenarazíte nikde jinde na světě. V rozbujelem společenství se najde místo pro vyznavače nejrozumnějších náboženství, sportů

nebo svérázných hudebních stylů. Šutka tak zrcadlí mnohé aspekty životního stylu, který je více či méně vlastní mnoha Romům nejen na Balkáně. Nejen proto tvůrci filmu tvrdí: Šutku nehledejte na mapě – je to stav mysli.

Děti si hrají jako všude jinde ...

A učí se stejně jako jinde na světě

Flamenco z pražského taxiku

Organizace kolem rozhovoru trochu vázla, a tak se stalo, že vznikl v taxíku cestou na workshop, který Francesca Grima vedla v rámci Khamora 2007. Nechali jsme míjet pražský svět kolem nás a přenesly se do Andalusie, kolébky flamenka...

Jak jste se dostala k tanci? Kde to všechno začalo? A když tanec – proč právě flamenco?

Vlastně jsem tančila od malička. Celý život tančím. A flamenco? Prostě mě ten tanec něčím fascinoval. Přitahoval mě – anebo spíš vtahoval. Tak jsem se ho začala učit. V současné době se flamenco považuje spíše za umělecký směr – uměleckou formu tance. Dříve to bylo něco, co se člověk mohl naučit pouze skrze generace... byla to intimní zpodob v rámci rodiny. Já už patřím k tanečnickům, kteří se museli flamenco učit poctivě ve škole. Věděla jsem, že k tomu potřebuji výborné tanečníky, kteří mě povedou, a dobrou školu. Pak je ta druhá část – každý den jsem se zamkla na několik hodin ve studiu a tančila, zkoušela, znovu a znovu.

To vám bylo kolik?

Začala jsem asi před patnácti lety, to mi bylo... musím to říct? Tak dobře, řekněme pozdějších – náct. A chytlo mě to. Úplně. Naprosto. Zamilovala jsem se.

Měla jste nějaké rodinné „taneční kořeny“?

Ne ne, žádná tradice. Ale tanec mne provázel, viděla jsem jej všude kolem.

Když jste začínala, byla to „jen“ ta vášně, anebo už představa profesionální taneční kariéry?

To mě vlastně nikdy nenapadlo. Tančit, být profi umělcem. Byla to skutečně láska k flamenku, ne představa taneční kariéry. Dělal jsem úplně jinou práci. Ale každou volnou minutu jsem se utíkala k tanci. Pocity, které jsem díky němu zažívala, mě pohlcovaly, bylo to jako droga. Prostě... tančit.

Kdy se to tedy změnilo?

Pomaloučku jsem začínala dostávat nabídky k práci. Nebylo to jednoduché, protože jsem byla vlastně introvert, styděla jsem se. Neprůbojná tanečnice. Trvalo to spoustu let, než jsem se vypracovala na profesionální úroveň a tanec mě začal žít.

Stydlivá? To mě překvapuje, vždyť flamenco je o výrazu, extrovertním vyjádření citů, grimasách v obličeji, jež jsou součástí tance a jsou, musí být vidět anebo lépe – rozpoznatelné na dálku, silné emoce, přímý zásah, exprese... Tanečník flamenka-stydlín by těžko mohl obstát před publikem.

... je to tak. Teď už je to spíše jen těsně před představením. Ale když jsem na pódiu, tančím, je to osvobozující pocit. Osvobozuji sebe sama ze své stydlivosti, z celé své bytosti, která v kontextu tance a hudby mizí.

Andalusie, Carlos Saura... Tradice, historie, silné příběhy a postavy. Carmen. Snila jste o tom, zatančit si Carmen?

Bohužel problém s Carmen, Carmen jako „koncept“, je ten, že je to vlastně označení flamenka, identita tance tak, jak jej vidí cizinci. Carmen jako andaluská žena? Ale v realitě jsou ženy z Andalusie zcela odlišné. Především cikánské andalusky ženy. Neukazují na potkání, jak jsou sexy a vášnivé. Naopak. Jsou stále ještě spíš pokorné a poslušné vůči mužům, ve smyslu nastavení ženské role ve společnosti, mají v tomto směru, řekněme, respekt, strach. Nemohou si určité

chování dovolit, skrývají ho, v tanci pak má člověk možnost vyjádřit to, co v realitě skrývá. Ale zpátky k otázce – nebyl to můj sen proto, že ta role pro mne nevyjadřuje flamenco. Flamenco – smíchané arabské, židovské a samozřejmě cikánské vlivy, španělská hudba a umění Španělska – celý ten mix je to, co skutečně tvoří flamenco. A že se to namíchalo právě v Andalusii, je věc druhá.

Zlatá éra flamenka, rok 1860, slavné Café cantante, ale pak úpadek, v době persekuce ve Španělsku bylo flamenco zakázáno na veřejnosti. Za zavřenými dveřmi, v rodinách, pak sloužilo jako zrcadlo persekuce, bezpráví a bolesti s tím spojenými. Pak Franco. Flamenco důsledně zakazoval, bylo pro něj ohrožujícím prvkem „poslušnosti“. Kdy se to změnilo?

Franco byl obrovsky prokřesťanský. Mít své ovečky pod střechou kostela. Flamenco jej ohrožovalo, protože dávalo lidem svobodu vyjádření. A toho se on bál. Nebylo zakázané zcela, ale jediné místo, kde se smělo tančit, bylo doma.

Kafe Cantante bylo prvním místem, kde se scházeli tanečníci a muzikanti veřejně, a ta forma se pak rozšířila po celé zemi. Kolem roku 1950 do Španělska začali přijíždět turisté, kteří prahli vidět autentické flamenco, to má souvislost se vznikem tablaos – obdobou kafe Cantante. Nyní je flamenco známé po celém světě, respektované jako umělecká taneční forma.

Umělecká forma je jedna věc, ale přežívá ještě někde právě to původní – autentické flamenco? Flamenco pour flamenco?

V Seville je stále těžší takové místo najít. Existují tablaos, kde ještě něco z té syrové atmosféry je. Ale turismu se ani taková místa nevyhnou. A turisté budou dál hledat a platit obrovské peníze právě za autenticitu – začarovaný kruh. Navíc, každý chce nějaké peníze a flamenco je populární a možnost vydělávat si jím je velká. Ale forma flamenco pour flamenco existuje nejvíce zase v rodinách. Oslavy jako svatby, narozeniny, rodinné party – tam to je. Tři dny jen ve víru flamenka.

Druhá věc je, že nyní si lidé ve Španělsku žijí velmi dobře. Ekonomicky země prosperuje, a tudíž tam není ten nutkavý pocit vyjádřit nějak nespokojenost, smutek. Takže tanec prezentuje to hezké – oslavy. Dříve to bylo o bolesti... A teď? To vidíte i v hudbě. Cikánská hudba je veselá, texty písní také.

Antonio Gades, jeden z největších flamencových tanečníků, nesnášel pozlátku kolem flamenka, cingrlátka a laciné cetky. Upozorňoval na podstatu tance, pohyb samotný, syrovost těla, nutnost znát historii, kultury, ze kterých flamenco vzešlo, znát i jiné umění, které je kolem, literaturu atd. Vycházel z toho, že jen znalostí a propojením toho všeho může tanec skutečně „něco“ vyjádřit. Jsou nyní na tanečníky v tomto směru kladeny nějaké nároky?

Gades byl jeden z prvních tanečníků, který to skutečně realizoval. V současnosti, například na Flamenco bienále v Seville, se scházejí všichni možní umělci, prezentují svá díla, diskutují, porovnávají vlivy... V neposlední řadě se flamenco propojuje s moderními tanečními styly (contemporary dance), je snaha o tzv. maximální choreografii.

...ale právě to poslední zmíněné je kritizováno. Ve smyslu ničení klasického flamenka.

Ano. Je to dobré, ale i špatné zároveň. Ale v každé době se něco nového kritizuje. Když začínal Paco de Lucia hrát, všichni nad ním ohrovali nos, a dnes? Je jedním z nejdůležitějších. A změny jsou důležité pro vývoj, růst. Pohyb ve věcech, nadchnout mladé lidi pro věci skrze jejich obměnu. Ustrnutí nikam nevede. A mladá generace je zcela jiná, než byla ta moje, jinak vnímá. Já osobně ve flamenku preferuji klasiku, ale ráda pozoruji ty moderní vstupy, je to zdravý vývoj. A flamenku pomáhá udržet tempo s dobou.

Hudba je neoddělitelnou složkou flamenka. Jaký vztah či propojení musí fungovat mezi tanečníkem a muzikantem?

Je absolutně nezbytné, aby si rozuměli beze slov. Každý – hudebník i zpěvák

Foto: Bojan, Slovo 21

– se řídí tanečníkem. Ve chvíli, kdy tanečník vstoupí na scénu, musí jej sledovat. On je osobou, která vede. Rozhoduje o tom, kdy začne zpěv, kdy utichne kytara, kdy se zrychlí hudba...

Foto: Marie Benešová

Znamená to, že muzikant musí v podstatě perfektně ovládat veškeré pohyby v tanci, aby je dokonale četl a řídil se jimi?

Je to trochu jako jazz. Každý dělá něco sám a zároveň přesně ví, kde jsou v tu chvíli ostatní. Tanečník samozřejmě naslouchá kytarě a ostatním, ale on je ten, kdo má situaci pod kontrolou. Tanečník například nepatrným pohybem palce u nohy zcela změní rytmus hudby, skladbu...

Podarí se vám někdy na jevišti dosáhnout flamenkového duende? (duende = stav extáze, kdy vás hudba či tanec zcela pohltí, kouzlo daného okamžiku)

Jsou momenty, kdy se mi stane, že mi naskočí husí kůže a mrazí mě. Jde o okamžiky, kdy se podaří tanečníkovi, kytaristovi i zpěvákovi absolutně splynout v jeden celek. Chvilu, kdy se podaří formu komunikace nadřazená té běžné. Spirituální a magická. Ale to se samo sebou neděje běžně, a už vůbec duende nelze naplánovat. Ovšem pokud se to už stane, je to opravdu magie.

Děkuji za rozhovor.

Francesca Grima a Andrej Vujičić

Stopka práci na černo

Text: Zdeněk Ryšavý

Vláda připravila a poslanecká sněmovna schválila reformu zaměřenou na daně, zdravotnictví a sociální oblast. Pokud reformu schválí Senát a podepíše prezident, od ledna 2008 bude kromě jiného platit například zpřísnění podmínek pro dlouhodobě nezaměstnané, kteří si aktivně nehledají práci. Dávky pomoci v hmotné nouzi se pro ně budou počítat pouze z existenčního minima, zruší se i zvýšení dávek v hmotné nouzi o 600 korun po 12 měsících nezaměstnanosti.

Další, na co se chce vláda zaměřit, je i boj proti práci na černo. Podle posledních informací chce ministr práce a sociálních věcí Petr Nečas trestat především zaměstnavatele, kteří tímto způsobem ochuzují stát o výrazné příjmy ze zdravotního a sociálního pojištění. Firmy, které budou takto někoho zaměstnávat, se dopustí trestného činu, což bude v České republice novinkou. Podle mého názoru je to opravdu krok správným směrem, protože pokud firmy nebudou černou práci nabízet, nebudou do pastí práce na černo padat ani Romové.

Nezastírejte si, že v současné době i Romové takto velmi často pracují, a není tedy pravda klišé, že Romové pracovat nechtějí. Je několik důvodů, proč Romové pracují tímto způsobem, způsobem, který je velmi výhodný především pro zaměstnavatele, kteří na něm vydělávají o mnoho víc než zaměstnanci.

Někteří Romové, kteří se propadli až na samé dno sociálního systému, pobírají sociální dávky a zároveň si přilepšují prací na černo. Někdy je to pro ně jediný způsob jak zvýšit příjem. Z této práce samozřejmě jak zaměstnavatel, tak zaměstnanec neodvádějí povinné odvody. Dalším důvodem je to, že mnozí z takto pracujících Romů jsou zadlužení, hrozí jim například exekuce. Pokud by tedy byli zaměstnaní oficiálně, okamžitě by jim exekutor část platu zabavil.

Rozetnout tento bludný kruh není jednoduché. Chci jen naznačit, jak je opravdu těžké se ze dna dostat. Těm lidem, kteří se rozhodnou začít znovu, by mělo být jednoznačně pomůženo. Například domluvit odklady exekucí, aby takový člověk měl motivaci pracovat dále, a ne ho srazit tím, že vlastně za práci nedostane nic. Domluvit se zaměstnavatelem kratší frekvenci vyplácení mzdy, například v týdenních intervalech.

Jednoduše řečeno: musí se začít vyplatit pracovat! To, že toto zatím neplatí, je zapříčiněno jednak sociálním systémem a jednak neschopností úřadů vymoci právo. Často slyším, jak Romové zneužívají sociální dávky. Ale o jakém zneužívání to všichni mluví? Dostávají snad Romové jiné dávky než ostatní obyvatelé České republiky? Dostávají pouze ty dávky, na které mají nárok, na které má v určité konkrétní situaci nárok každý. Dostávají pouze ty dávky, které schválí příslušný úředník nebo úřednice... Pokud je sociální systém nastaven špatně, pak to není chybou Romů, ale chybou současné a minulých vlád.

Na jedné straně je jasné, že se musí změnit systém poskytování sociálních dávek, na druhé straně musí být Romům dána šance získat zaměstnání, které jim umožní plnohodnotný život a ne život v chudobě a chudinských ghettech. A nejenom Romům musí být tato šance dána, musí být dána všem, kteří to budou potřebovat.

Pokud tedy stát začne reformovat pokřivený sociální systém, musí udělat i další krok a tím bude masivní podpora vzdělávání, zaměstnávání a bydlení. Masivní podpora těch, kdo o tuto podporu budou stát. Jednoznačně musí dostat přednost ti, kdo budou aktivní a budou se snažit ze své sociální mizérie dostat. Pokud nebude následovat tento krok, dojde k sociální katastrofě, která nás bude všechny stát několikrát násobně více.

Pokud chceme, aby mezi Romy rozlišovala majorita, musí mezi Romy začít rozlišovat i romští aktivisté a i ti, kdo jsou někdy posměšně nazýváni „pseudohumanisty“. Romové nejsou jednoduše masa. I mezi Romy jsou takoví, kteří prostě pracovat nechtějí a nikdy nebudou, a naopak jsou mezi nimi ti, kdo se práci najít snaží, ale například z důvodů diskriminace, nízkého vzdělání atd. ji prostě najít nemohou. Podle odhadů žije v ČR 250 tisíc Romů. V ghettech žije přibližně 80 tisíc lidí. I kdyby to byli samí Romové (což nejsou), kde je těch přibližně 70 % zřejmě bezproblémových Romů? O těch už majorita zřejmě jako o Romech nemluví. Ale to jsou také Romové a nálepka příživník pro ně rozhodně neplatí.

A proto prosím, opravdu rozlišujeme všichni – majorita, romští aktivisté i my „pseudohumanisté“!

Foto: Marie Benešová

Připravila Rena Horvátová

Ptáme se vás:

Je pro vás zaměstnání důležité?

Angelika Kurinová
35 let, nezaměstnaná

Momentálně nepracuji, jsem vedena po mateřské dovolené na úřadu práce. V současné době se nespolehám pouze na úřad a snažím se práci shánět sama. Není to ale zrovna pro mne jednoduché. Z vlastní zkušenosti vím, že kdyby úřad nabízel více pracovních nabídek, tak by se zvýšila šance uplatnit se na trhu práce. Co se týče financování státem, nedá se s těmito penězi vyjít, ale je to lepší než nic.

Christian Rivadeneira
26 let, IT technik

Být bez zaměstnání znamená pro člověka jednoznačně zklamání. Jako cizinec jsem neměl šanci uchytit se na pracovním trhu nebo pobírat sociální dávky jako ostatní občané ČR, jelikož jsem neměl trvalé bydliště. Vzpomínám, že už jen mé jméno, které napovídá, že nejsem původem z Čech, bylo trnem v oku mnoha českým zaměstnavatelům. Změnu jsem zaznamenal až s přívalem mezinárodních firem, které bez problémů zaměstnávají cizince žijící v ČR. Pomoc státu v nezaměstnanosti tady a u nás v Ekvádoru bohužel nemohu srovnávat, jelikož v mé zemi nic takového není. Přesto si myslím, že pokud člověk cítí, že chce pracovat, práci si dřív nebo později najde.

Dušan Guna
26 let, zedník

Pro mou rodinu znamenala ztráta mého zaměstnání absolutní strádání. Bohužel bez financí nejde rodinu a domácnost utáhnout. Nakonec jsem zakotvil na úřadu práce, kde jsem nějakou dobu pobýl. Přesto jsem vděčný, protože jsem tak mohl alespoň částečně svůj problém vyřešit. Teď jsem si práci našel a finančně si tak polepšil.

Diana Tyshshuk
37 let, kadeřnice

Pro nás cizince tady v ČR nebyla šance najít si práci, jelikož v té době platil zákon o vízu a sloučení rodiny, tudíž jsem nepracovala celých deset let a byla celou dobu závislá na svém manželovi. Neumíte si představit, jaká to byla hrůza. V současné době pracuji jako kadeřnice a jsem spokojená nejen já, ale také i rodina. Lidem bez zaměstnání bych doporučila, aby pracovali i za menší plat, než si představují, protože ona se zpravidla nějaká lepší pracovní nabídka vyskytne.

Libor Kocourek
28 let, elektronický
marketing

Z vlastní zkušenosti vím, že pocit nemít práci je opravdu nepříjemný, leckdy člověk cítí zoufalství a také finanční nouzi. Mrzí mne, že pro mnohé se stal úřad práce něco jako

záminka, jak mít zaplacenou zdravotní pojištění státem.

Josef Piroška
19 let, zedník

Zatím neznám ten pocit bytí bez práce, přesto se toho obávám. V nejhorším případě je tady úřad práce, který nabízí pracovní nabídky a rekvalifikační kurzy nezaměstnaným. Samozřejmě by to pro mnohé mělo být to

poslední, kam by se měli obrátit. Už jen proto, že dávky sociální podpory nejsou nijak vysoké.

Michal Mišelko
19 let, student

Je dobré si uvědomit, že každý z nás může být jednou bez práce, a to i když je vzdělaný. Ale na druhou stranu, každý v této republice má možnost pracovat. Oproti nám mladým jsou na tom

hůře starší jedinci, kteří jsou na trhu práce ve velké nevýhodě, protože si každý zaměstnavatel spíše zaměstná mladší, perspektivnější jedince.

Pavlína Svitálková
25 let,
pracovnice v bance

Dosud jsem neměla problém sehnat práci, ale věřím, že někteří jedinci takové zkušenosti mají. Pro nezaměstnané je úřad práce něco jako poslední šance. Ale podle mého zastávám

názor, že by lidem pomohlo zajímat se a posuzovat náš hospodářský růst. A kromě tohoto si i neustále zvyšovat vzdělání, ale to už záleží na vlastních nárocích samotného jedince.

Petr Procházka
21 let, programátor

Právě jsem dostudoval a zaměstnání zatím nehledám, dělám nějaké brigády a snažím se i podnikat. Vůbec nemám nic proti tomu, když se ze státních peněz platí rekvalifikační kurzy pro nezaměstnané, protože si

říkám, že když to následně využije v některém ze svých zaměstnání, státu se tak investice mnohokrát vrátí.

Problémy při aplikaci ustanovení zákoníku práce

Problémy během přijímacího pohovoru

Ze strany zaměstnavatelů dochází velice často při náboru zaměstnanců k pokládání otázek diskriminačního charakteru. Zaměstnavatelé nejsou oprávněni ptát se uchazečů na osobní údaje týkající se jejich soukromého života, jako je rodinný stav, počet dětí, těhotenství uchazečky, jméno a zaměstnání manželky, současný hrubý výdělek, rodné číslo uchazeče a jeho děti. V těchto případech se nejedná o údaje, které bezprostředně souvisejí s výkonem nabízených pozic. Pokud zaměstnavatel takové otázky pokládá, není uchazeč povinen takové informace sdělit. Další obranou uchazeče může být oznámení takového chování příslušnému úřadu práce, který za ně může zaměstnavateli uložit až milionovou pokutu.

Uzavírání pracovní smlouvy

Problematika vzniku pracovního poměru je upravena ust. § 33 zákoníku práce. Podle něj vzniká pracovní poměr výlučně na základě pracovní smlouvy. Tato smlouva musí být uzavřena vždy písemnou formou. Pracovní smlouva musí obsahovat druh vykonávané práce, místo výkonu práce a den nástupu do práce. Druh práce musí být stanoven konkrétně, např. zedník, topenář, právník, lze sjednat i více druhů práce. Bez souhlasu zaměstnance není možné přidělovat jiný druh práce. Místo výkonu práce může být vyjádřeno např. adresou sídla zaměstnavatele. Zaměstnanec dává jistotu, že může počítat s trvalým zaměstnáním v určité obci, nebo na jinak určeném místě. Dnem nástupu do práce pak vzniká pracovní poměr, nejpozději v tento den lze oboustranně sjednat zkušební dobu.

Zkušební doba je upravena v ust. § 35 zákoníku práce, musí být sjednána před vznikem pracovního poměru, nejpozději pak v den nástupu do práce, a to písemnou formou. Později sjednaná zkušební doba je neplatná, nelze k ní tedy přihlížet. Sjednání zkušební doby je oboustranně dobrovolné. Délka zkušební doby je maximálně tři měsíce. Smyslem právní úpravy zkušební doby je u zaměstnance především přesvědčit se v době jejího trvání, zda druh vykonávané práce a pracovní podmínky odpovídají jeho schopnostem. Pro případ, že by některé ze smluvních stran pracovní poměr nevyhovoval, je tím během této doby značně usnadněno jeho rozvázání. Každá ze smluvních stran může během zkušební doby rozvázat pracovní poměr okamžitě a bez udání důvodu.

Problémy během trvání pracovního poměru

Také během trvání pracovního poměru vznikají mezi zaměstnavateli a zaměstnanci některé problémy. Ze strany zaměstnavatelů se často setkáváme s diskriminačním chováním. Konkrétně se pak jedná o § 16 zákona. Rovné zacházení má být v pracovněprávních vztazích používáno tak, že případy, které jsou typově naprosto stejné, mají být posuzovány podle stejných zásad a bez rozlišování jejich účastníků (zaměstnanců). Ze zásady rovného zacházení se všemi zaměstnanci pak vyplývá, že je zakázána jakákoliv diskriminace zaměstnanců, pokud jde o pracovní podmínky či odměňování za práci. Co se týká pracovních podmínek, existuje zákaz diskriminace týkající se např. úpravy pracovní doby, nepřetržitého odpočinku mezi směny, dovolené na zotavenou, podmínek upravujících skončení pracovněprávních vztahů aj. U odměňování za práci představuje problém zejména realizace stejné odměny za stejnou práci pro muže i ženy.

Problémy při skončení pracovního poměru

Nejčastější problémy při skončení pracovního poměru souvisejí především s dohodou o rozvázání pracovního poměru a výpovědí. Dohoda o rozvázání pracovního poměru musí mít písemnou formu, na výslovnou žádost zaměstnance je zaměstnavatel povinen uvést důvody skončení pracovního poměru. Je nutné konstatovat, že se jedná o svobodný projev vůle každé ze smluvních stran, k sepsání takové dohody není možné žádného z účastníků pracovní smlouvy jakkoli nutit. Výpověď může skončit pracovní poměr jak zaměstnanec, tak i zaměstnavatel. Výpovědní doba je pro obě strany dvouměsíční, výpovědní důvod uvedený ve výpovědi musí být určitý a nezaměnitelný. Zákon vyžaduje u výpovědi písemnou formu, jinak je neplatná. Zaměstnanec může podat výpověď i bez udání důvodu, zaměstnavatel pouze na základě ust. § 52 zákoníku práce. Toto ustanovení obsahuje např. zdravotní nezpůsobilost, odbornou nezpůsobilost (např. odebrání řidičského průkazu u řidiče), závažné porušení pracovněprávních předpisů (alkohol na pracovišti, krádeže). V případech, kdy po zaměstnavateli nelze spravedlivě požadovat zaměstnávání do konce výpovědní doby, může výjimečně zaměstnavatel okamžitě zrušit pracovní poměr podle § 55. To se týká např. zájmu o zdraví ostatních spolupracovníků při ublížení na zdraví, zpronevěry větších finančních částek v souvislosti s výkonem práce apod. Zaměstnanec má právo obrátit se se svým nárokem na vyslovení neplatnosti skončení pracovního poměru k soudu.

Rasistický incident ohrožuje pověst Německa

Berlín, 22. 8. 2007

Mezinárodní pověst Německa ohrožuje rasistický incident. Na východě země uspořádalo pět desítek mladých Němců štvanci na osm Indů a do krve je zbilo. List Berliner Zeitung píše, že indické ministerstvo zahraničí vyzvalo Berlín, aby napříště takovým událostem zabránil. Výtržnosti odsoudila kancléřka Angela Merkelová, vyjádřila se o nich jako o „ostudných“ pro Německo. Zástupci indické ambasády navštívili své krajany v místě incidentu, městečku Mügel, které leží na poloviční cestě mezi Lipskem a Drážďanami. Velvyslankyně Míra Šankarová vyjádřila „velké znepokojení“ a od německých úřadů čeká objasnění incidentu. V noci na neděli 19. srpna skupina německých mladíků hnala Indy pryč z městské slavnosti a pronásledovala je k pizzerii, která patří indickému vlastníkovi a kde se napadení skryli. Rozvášněný dav házel kamení do výloh restaurace a poškodil auto jejího majitele. Německá média často ukazovala zraněné Indy s podlitinami v obličeji. Kromě nich byli zraněni čtyři němečtí civilisté a dva policisté. Útočníci volali Cizinci ven! nebo Zde vládne národní

Foto: archiv RV

odpor! Mnozí obyvatelé pětitisícového města štvanci jen přihlíželi. Nezvyklé pouliční shromáždění rozhánělo sedm desítek policistů. Ministr pro německé východní země Wolfgang Tiefensee, který býval primátorem Lipska, výtržnosti odsoudil jako „neúnosný výlev násilí“. Kritizoval i ukvapené vyjádření starosty města Gottharda Deuseho, že tam nejsou žádní radikálové a pachatelé museli přijít odjinud. Státní zastupitelství vyšetřuje zatím jen dva podezřelé muže ve věku 21 a 23 roků, kteří pocházejí z Mügel.

Papež vyjádřil svou blízkost romskému etniku v souvislosti s úmrtím čtyř dětí v Itálii

Itálie, 24. 8. 2007

Solidaritě a blízkost Rumunské pravoslavné církvi (k níž patří postižení Romové), romskému etniku i toskánskému městu Livorno projevil papež Benedikt XVI. v telefonickém rozhovoru s administrátorem diecéze Livorno mons. Paolem Razzuatiem. Vyjádřil svou bolest nad smrtí čtyř romských dětí ve věku

4 – 10 let při požáru chatrče na předměstí Livorna ve střední Itálii, v níž žily. K neštěstí došlo v noci z 10. na 11. srpna, policie zatím nezjistila příčiny požáru, vyšetřuje rodiče zemřelých dětí, kteří přišli pravděpodobně z Rumunska. Zároveň se ozvala skupina italských extremistů s názvem Ozbrojená skupina za etnickou čistotu (GAPE)

s dopisem, ve kterém se přihlásila k odpovědnosti za požár v italském Livornu. Dopis skupina zaslala italskému deníku Il Tirreno. Cílem skupiny je podle dopisu „vyčistit Itálii od Romů“. Skupina v dopise vyzývá Romy, aby opustili Itálii s tím, že pokud tak do 20 dnů neučiní, budou proti nim pokračovat útoky s větší razancí. Podle italských médií není skupina známa italským státním orgánům. Dopis byl rovněž doručen prokuratuře v Livornu. Policejní vyšetřování se dosud drželo verze, že požár, při kterém děti zahynuly, vznikl od zapalené svíčky. Podle rumunských médií se této verze drží i policie, i když je v tuto chvíli znám dopis extremistické skupiny GAPE.

Nepokoje v Bulharsku

Sofie, 23. 8. 2007

V Sofii v průběhu srpna vzrostlo napětí mezi Romy a Bulhary. Ve středu 22. 8. vyšlo do ulic města Samokovo, ležícího 35 km od Sofie, okolo tisícovky Romů, aby protestovali proti násilí vůči Romům. Nejprve došlo ke slovní rozepři mezi skupinou romských a bulharských mladíků, celý incident pak vyústil v hromadnou rvačku, ve které byl smrtelně zraněn sedmnáctiletý Rom. V pondělí 13. 8. asi dvě stovky Romů zaútočily na návštěvníky kavárny v hlavním městě. Podle bulharského ministerstva vnitra čtyři návštěvníky zbili a rozbili stoly a židle. Reagovali tak na nedělní napadení tří Romů asi třiceti skinheady. Podle zástupců organizace Romani Bacht Foundation napadla v neděli skupina mužů, která na sobě měla černé kožené oblečení, šestici Romů. Jeden Rom musel být po napadení hospitalizován se zlomenou čelistí. Podle lídra romské strany Euroroma Cvetelina Kančeva mohou za násilnostmi stát ekonomické zájmy drogových dealerů. Situaci dále znejasňuje tvrzení některých Romů, podle kterých to byl právě Kančev, kdo násilnostmi vyprovokoval, aby se zviditelnil před podzimními komunálními volbami v říjnu. Proto se při pátrání po motivech berou v potaz i „politické důvody“. Podle tohoto hlediska byli Romové vyprovokováni, aby se zvýšily ceny při nakupování hlasů, které je u mnoha politických stran obvyklé. Už dávno je veřejným tajemstvím, že mnoho stran hlasy Romů něco stojí. „Hlasy Romů jsou drahé zboží,“ říká Antonia Šeljaskovová, která vede Centrum pro menšiny na Balkáně. Centrum spočítalo, že ze 7,6 milionu bulharských občanů je přibližně 650 000 Romů. Míra nezaměstnanosti mezi nimi činí 71 procent. Dvě třetiny z nich musí vyžít s méně než 100 leva (asi 1400 korun) na měsíc, 68 procent nemá ukončené základní vzdělání. Přitom v Bulharsku už dva a půl roku běží „Dekáda“ – desetiletí začlenění Romů do společnosti, byla spuštěna řada projektů pro integraci Romů do bulharské společnosti. Ale Šeljaskovová je přesvědčená, že předsudky se nedají zmírnit. Právě naopak. Po spuštění nových programů si Bulhaři stále hlasitěji stěžují, že Romové jsou nyní nepostižitelní zákonem.

Foto: ČTK

Oběti nedobrovolné sterilizace se scházejí celonárodně

29. srpna 2007 došlo v romském komunitním centru na mosteckém sídlišti Chanov k historickému setkání. Členky spolku žen poškozených nedobrovolnou sterilizací z Ostravy se setkaly s oběťmi protiprávní sterilizace v Mostě, kde vybídlly mostecké ženy k tomu, aby se sjednotily a přidaly se k boji proti tomuto bezpráví. Je to úplně poprvé, co se romské ženy ze severních Čech, které podávaly stížnost k ombudsmanovi, veřejnému ochránci práv, setkaly se stejně postiženými ženami z Moravy. Ostravské ženy s sebou přivezly putovní výstavu fotografií jako motivaci pro ženy v Mostě a inspiraci, jak by také mostecké ženy mohly upozornit na příkoří, které na nich bylo spácháno. Fotografie pro výstavu byly vytvořeny samotnými oběťmi protiprávní sterilizace. Díky této výstavě, ve které ženy zachytily své domovy, rodiny a také pocity, ženy již nevystupují jen jako anonymní oběti bezpráví, ale získávají lidskou tvář. Výstava již byla umístěna v Radě Evropy ve Štrasburku (v průběhu setkání MG – S – ROM) a její vernisáže se zúčastnily také dvě z obětí neoprávněné sterilizace, které hovořily o tom, jak bojují proti tomuto bezpráví. Fotografie byly rovněž v posledním roce vystaveny v Muzeu romské kultury v Brně, v Kanceláři veřejného ochránce práv, v prostorách Knihovny města Ostravy a v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR.

Během posledního roku vybízely tři výbory OSN zabývající se lidskými právy Českou vládu, aby neodkladně začala řešit problém protiprávních sterilizací romských žen. Jedná se o Výbor pro odstranění všech forem diskriminace proti ženám (CEDAW), Výbor pro odstranění všech forem rasové diskriminace (CERD) a Výbor pro lidská práva – při vyhodnocování Druhé periodické zprávy České republiky na Mezinárodním paktu o občanských a politických právech (ICCPR). Při vyhodnocování se tyto instituce opíraly o zjištění veřejného ochránce práv v roce 2005, stejně jako o výpovědi obětí a jejich zástupců. Instituce urgují českou vládu k tomu, aby se omluvila obětem, zajistila pro ně odškodnění a začala stíhat viníky těchto nezákonných praktik. Výbor CERD ve svém doporučení také zdůraznil, že všechny oběti protiprávní sterilizace by měly být kompenzovány stejnou měrou bez ohledu na to, kdy podstoupily tento zákrok, a bez ohledu na situaci a režim, který v té době v zemi panoval.

Ani přes sílící mezinárodní tlak nezaujala ještě česká vláda oficiální stanovisko k tomuto problému. Od sklonku roku 2005 se poradní orgány české vlády několikrát pokusily předložit vládě doporučení jak situaci řešit, zatím však bezvýsledně. Rada Vlády ČR pro lidská práva ještě nezaujala stanovisko v této věci, Rada Vlády ČR pro záležitosti menšin schválila předložit doporučení vládě, vytvořená pracovní skupinou, již v únoru tohoto roku. Současná ministryně vlády pro oblast lidských práv ještě nezaslala tato doporučení vládě a navíc v poslední době vyjádřila v médiích názor, že nesouhlasí s kompenzací obětí protiprávní sterilizace. Ženy, které ještě do dnešního dne trpí následky neoprávněného sterilizačního zákroku, si jsou velmi dobře vědomy toho, že klíčový boj za jejich práva se musí odehrávat ne v Ženevě nebo New Yorku, ale v České republice. Ženy z Ostravy mají naštěstí za sebou podporu občanského sdružení Vzájemného soužití, které při nich stojí již od počátku jejich boje. Takovou podporu by obětem protiprávní sterilizace měly zajistit všechny romské organizace po celé republice a dodat jim odvalu nahlas promluvit. Organizace by měly společně s oběťmi vyvíjet tlak na Parlament ČR, aby se zachoval v této věci spravedlivě.

V posledních čtyřiceti letech se nedobrovolná sterilizace minorit odehrávala po celém světě. Ve Švédsku a Norsku nedávno uznali existenci těchto praktik v minulosti a vyřešili problematiku kompenzace obětí. V tamním parlamentu odsouhlasili zákon zaměřený proti těmto nezákonným praktikám, které jsou neakceptovatelné v demokratických zemích.

Česká republika by v sobě měla nalézt odvahu k tomu aby poslechla svého vlastního veřejného ochránce práv a světově uznané lidskoprávní orgány. Česká vláda by se měla držet jejich doporučení a napravit křivdy, které byly na obětech spáchány. Tak by se Česká republika přiřadila k hrstce zemí na světě, které jsou vyspělé nejen ekonomicky, ale také v mnohem širším a důležitějším smyslu.

Foto: archiv Gwendolyn Albert

Marde manušňa la nagegalnona sterilizacijaha pen andre ČR jekhetañaren

Andro augustos (29. 8. 2007) has kerdo historicko sgejlipen andro romano komunitno centrumos pre mostecko sidloskos Chánov. O džuvljiha khatar o „spolek žen poškozených nedobrovolnou sterilizací z Ostravy“ pen sgejle le manušhenca khatar o Mostos, so lenge tiš kerde e nagegalno sterilizacija. Phende lenge, mi pen jekhetañaren, u te pen chuden te marel mujal kada nalačipen. O džuvljiha khatar o uprone Čechi, save denas pengere skarži kijo Ombudsmanos (veřejný ochránce práv), pen kavka mekh šoha na sgejle le džuvljiha khatar e Morava.

O ostravske džuvljiha peha ande e vistavka le podobenkence (putovní výstava fotografií), sar motivacija the inspiracija, sar šaj sikhaven the o džuvljiha khatar o Mostos, savi bibacht lenge has kerdi. O fotografiji kerde korkore džuvljiha, savenge kerde e nagegalno sterilizacija. E vistavka sikhavel le džuvljiha vodi, fameliji, khera, kedva, the avka našol lengeri anonimita. O fotografiji has avri thode pre Rada Evropy andro Štrasburkos (sar has o sgejlipen MG – S – ROM), the duj ale džuvljiendar has tiš pre vernisaža, kaj pal kada bibachtalipen denas duma, u phenenas, so jon korkore mujal o namanušiben keren.

Tel jekh berš has o fotografiji avri thode tiš andro Muzeum romské kultury, Kancelář veřejného ochránce práv, andre Knihovna města Ostravy the andre Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Andre agorutno berš (so akana has), phenenas trin vibori OSN, so sajinen le manušengere čačipena, te avel o Čechiko rajariben (vláda) aktivno andro problemas le nagegalne sterilizacijenca. Džal pal o vibora „Výbor pro odstranění všech forem diskriminace proti ženám“ (CEDAW), „Výbor pro odstranění všech forem rasové diskriminace“ (CERD) the „Výbor pro lidská práva – při vyhodnocování Druhé periodické zprávy České republiky na Mezinárodním paktu o občanských a politických právech“ (ICCPR). Sar o instituciji dikhenas pal kada problemas, ta dikhenas pro hiri le Ombudsmanostar andro berš 2005, pre oda, so o džuvljiha lengere zaačade phenenas avri. O instituciji urginen la Čechiko vlada kijo oda, te le manušen odmangel, del len love vaš lengeri pharipen, the te del le manušen, so le džuvljiha o nagegalne sterilizaciji kerde kijo sudos. O viboris CERD kamel vaš savore džuvljiha jekh kompenzacija, hin jekh, kana lenge e nagegalno sterilizacija kerde, the savo has akor režimš the e situacija.

The avka hoj but štatí pal kada vakeren, e Čechiko vlada mek na phenda oficiálne lava paš kada problemas. Le beršestar 2005 dine o „poradní orgány české vlády“ lila, so le problemoha te kerel, ale mek nane kerdo nič. E Rada vlády České republiky pro lidská práva mek na phenda peskero lav, e Rada vlády ČR pro záležitosti menšin kerda andro februaris lila, kaj hin irimen la vladake ČR, so kempel te kerel. E ministriha vlady ČR vaš le manušengere čačipena mek o lila na bičhađa la vladake the upreder andro medija akana phenda, hoj nane vaš o kompenzaciji le džuvljiha, so lenge kerde e nagegalno sterilizacija. O džuvljiha, marde la nagegalno sterilizacijaha, mištes džanen, hoj lengeri mariben vaš o čačipena našti džal andre Ženeva, abo Nujorkoste, ale kempel les te kerel andre Čechiko republika. Devlestar, hoj paš o ostravske džuvljiha terdol o „občanské sdružení Vzájemného soužití“, hin paš lende le agorestar. Kajsi zor mujal e nagegalno sterilizacija kampa le džuvljiha te del savore romane organizaciji andre ČR, the del len zor, te na daran pal kada te vakere. O organizaciji šaj džan zoraes jekhetane le džuvljiha pro Parlament České republiky, te dikhel lačhes le džuvljiha čačipena. Andre agorutne saranda berša has e nagegalno sterilizacija maškar o minoriti kerdi pre calo luma. Andre Švedsko the Norsko načirila phende, hoj kajse na legalne praktiki kerenas, u le manušen dine o kompenzaciji. Andro pengero parlamentos hazdle o vast vaš o zakonos mujal ajse nagegalne praktiki, save pen na den te akceptinel andre demokraticke štatí. E Čechiko republika šaj arakhel zor, te šunel peskere Ombudsmanos, the andre luma hirošne organi, save sajinen le manušengere čačipena. E Čechiko vlada šaj dikhel o lila, ale organendar, the le manušen vaš lengeri bibacht šaj odmangel. Palis avela the e Česko republika maškar na but štatí andre luma, save nane zoraes ča ekonomicky, ale tiš džanen, so hin e humanita.

Foto: Sdružení pro probaci a mediaci v justici

Mentor pomáhá odsouzeným nebo trestaným Romům

Sdružení pro probaci a mediaci v justici (SPJ) ve spolupráci s Probační a mediační službou ČR (PMS ČR) ukončilo v srpnu jeden ze svých velkých projektů Systém mentoringu v trestní justici. Protože tenhle projekt měl a pořád má dobré výsledky a výraznou měrou přispívá ke zlepšování komunikace odsouzených Romů s úředníky a ke zvýšení počtu úspěšně vykonaných alternativních trestů místo trestu odnětí svobody, rozhodli jsme se vám projekt i práci mentorů přiblížit.

I přesto, že Probační a mediační služba ČR funguje více než šest let a Sdružení pro probaci a mediaci v justici pomalu třináct, laická veřejnost o nich moc neví. Probace je termín, který vystihuje služby zaměřené na lidi, kteří se dopustili trestného činu a svůj trest si odpykávají na svobodě, často formou obecně prospěšných prací. Služby zahrnují poradenství a pomoc, kontroluje se také chování odsouzených a výkon daného trestu. Mediace zase souvisí s termínem mediátor, který je

zprostředkovatelem mezi poškozeným a obviněným, tedy pachatelem. Mediátor pracuje hlavně při hledání řešení problému mimosoudní cestou, pomáhá domluvit se na přijatelném způsobu náhrady škody, ulehčuje oběma stranám vyjádřit své potřeby a očekávání. Pro obě zúčastněné strany je tato účast dobrovolná.

Myšlenka zrealizovat projekt, který by dopomáhal k řešení těžkých životních situací a úspěšnému vykonání alternativního trestu zejména u romské menšiny, byla inspirována svého času unikátním projektem z Dánska, za který obdržela dánská probační služba cenu Community Justice Awards na mezinárodní konferenci Probation v Londýně.

Ještě před zahájením samotného projektu již v roce 2003 zjišťovalo Sdružení pro probaci a mediaci v justici u PMS ČR, jestli jsou tyto specifické služby potřebné a žádané. Pro zájem byl tedy v roce 2004 spuštěn pilotní projekt Mentor, který byl financován z prostředků Evropské unie a podpory Velvyslanectví USA. Vyškoleni bylo dvanáct mentorů, zapojil se také Středočeský a Jihočeský kraj, a protože pracovníci

Probační a mediační služby hodnotili spolupráci s mentory jako velmi přínosnou, byl projeven zájem o další pokračování projektu. Nový projekt – Systém mentoringu v trestní justici – se rozběhl 1. 9. 2005 a byl spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR. Zapojilo se celkem 17 měst ze Středočeského, Jihočeského, Libereckého, Pardubického a Královéhradeckého kraje.

Služba Mentor je určena převážně Romům, kterým byl soudně uložen alternativní trest nebo opatření (např. trest obecně prospěšných prací, podmíněné odsouzení s dohledem). Je neocenitelnou a často i poslední možností, jak ještě člověk může svou životní situaci obrátit ve svůj prospěch, jak co nejsrozumitelněji dostat vysvětlení, co mu hrozí nebo jaká má práva. Obzvlášť prostřednictvím člověka, který s ním dokáže komunikovat v jeho rodném jazyce, který zná jeho kulturu, zvyky a tradice a orientuje se ve spleťtých formulacích zákonů, kterým často člověk využívající služby mentora nerozumí. Mentoři se ale zajímají také o lidi z řad romské menšiny, kteří sice spolupracují s pracovníky Probační a mediační služby a prakticky služby mentora nepotřebují, ale u kterých je vysoké riziko sociální exkluze. Jedná se například o dlouhodobě nezaměstnané Romy, o lidi žijící v sociálně vyloučených lokalitách apod. Své kompetence mentoři využívají také u mladistvých, u kterých selhávají rodiče. Nejčastěji se setkávají s nezájmem o vzdělávání a volný čas dítěte. Rodiče například neadekvátně omlouvají dítě ze školní výuky.

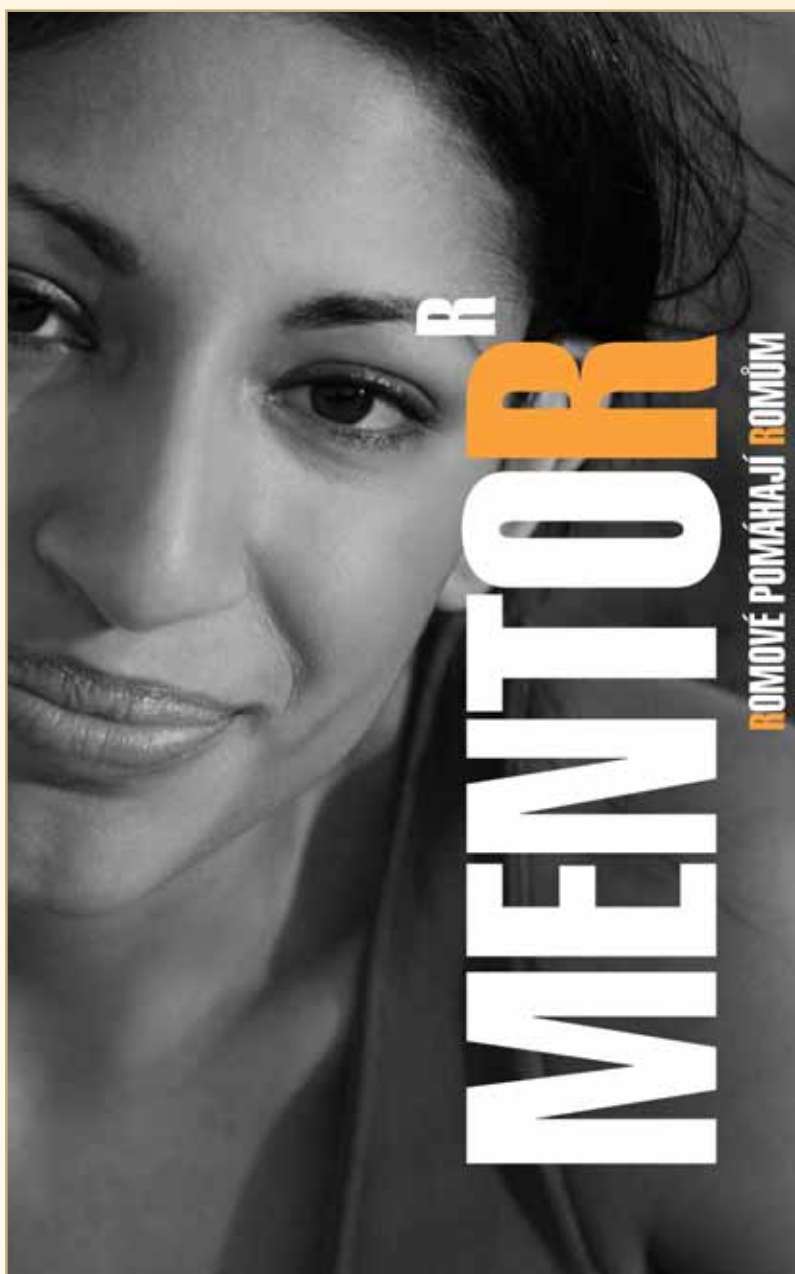
A kdo se vlastně takovým mentorem může stát a co všechno je jeho náplní? Mentorem se může stát prakticky každý dospělý člověk z romské komunity s čistým trestním rejstříkem minimálně po dobu pěti let, který projevil zájem pomáhat dalším Romům, kteří se dopustili trestného činu a jsou klienty Probační a mediační služby ČR (PMS ČR). Mentor navštěvuje své klienty v jejich domácím prostředí, snaží se je motivovat k plnění povinností souvisejících s výkonem alternativního trestu a informovat je o důsledcích v případě jejich neplnění. Pomáhá s výkladem úředních dokumentů i při komunikaci se samotnými úřady. Spolupracuje s poskytovateli obecně prospěšných prací, pomáhá pracovníkům Probační a mediační služby orientovat se v romské komunitě. Také se však zajímá o klientovu sociální situaci, bydlení, zaměstnání...

K tomu, aby člověk mohl pracovat na pozici mentora, je potřebné samozřejmě projít školením, které jej na úspěšné vykonávání práce dostatečně připraví. Jedním ze školitelů je i Barbora Křížanová ze Sdružení pro probaci a mediaci v justici (SPJ), která je zároveň koordinátorkou celého projektu. Zeptala jsem se jí proto, čím vším musí zájemce projít a na co všechno se v průběhu školení zaměřuje. „Celé školení je rozděleno na dvě části. Teoretickou a praktickou část. Teoretická část je rozdělena do tří třídních bloků: právní a sociální minimum, zásady práce mentora a komunikační blok. V průběhu výkladu probíráme konkrétní situace spojené s praktickým nácvikem, při kterém se snažíme budoucí mentory připravit na jakoukoliv nepředvídanou situaci nebo reakci. Při seznamování se s právním minimem se samozřejmě snažíme obsah výuky přizpůsobit charakteru práce. Zaměřujeme

se zejména na pojem trestného činu, zásady trestního řízení, druhy trestů a opatření, jednotlivé alternativní tresty, systém státní sociální podpory a podobně. V praktické části mentor pracuje s jedním, maximálně se dvěma klienty. Od Probační a mediační služby dostává zakázku k řešení problému klienta, podle které podniká patřičné kroky. V rámci kursu se mentor účastní i supervize, ve které se mu věnuje supervizor po praktické, rozvojové i administrativní stránce. Na závěr skládají účastníci kursu zkoušku, která má ústní

formu a jejímž cílem je zjistit znalosti mentorů a jejich připravenost pro realizaci služby Mentor. Po absolvování kursu jsou účastníci připraveni začít pracovat s klienty ve spolupráci s Probační a mediační službou ČR. Součástí projektu se staly také úvodní semináře pro odborníky ve čtyřech regionech, diskusní kulaté stoly a závěrečné semináře o výsledcích projektu. Účastnili se jich pracovníci Probační a mediační služby ČR, státní zástupci, soudci, zástupci Policie ČR, ministerstva vnitra a městských úřadů.

Pro 37letého Antonína Gábora z Liberce byla nabídka práce mentora jistou možností, jak své zkušenosti v terénu prohloubit. Pátým rokem pracuje jako terénní sociální pracovník, proto byl vhodným adeptem také pro práci mentora. Dostal nabídku od svého zaměstnavatele a rozhodl se, že ji přijme. Této volby nelituje, protože činnost mentora mu rozšířila obzory i při práci sociálního pracovníka především v oblasti právního poradenství. Při mentorské práci se setkává s různými reakcemi a netají se tím, že nejsou vždy kladné: „Víc jak půl roku jsem se věnoval své klientce, která měla vykonávat obecně prospěšné práce. Protože do práce nenastoupila, trest byl proměněn v odnětí svobody. Pak mě z toho začala obviňovat, byla vulgární a agresivní. Nedokázala pochopit, že jsem za její trest nemohl.“ Pravděpodobně každý mentor musí s možnou negativní odezvou počítat a být na ni připraven. Častěji se však mentoři potkávají s ochotou vyjít vstříc jejich snaze pomoci. I pan Antonín Gábor přiznává, že kladných reakcí je více: „Lidé za mnou chodí někdy i se slzami v očích a děkují. Mnohokrát by bez pomoci mentora skončili v nápravném zařízení, místo toho si odpracují hodiny ve formě obecně prospěš-

ných prací a přitom mohou být doma, se svou rodinou..."

Paní Erika Červeňáková, která pracuje jako mentorka v Českém Meziříčí, považuje rodinu za dobrou motivaci. Ve výkonu alternativního trestu však vidí i jinou výhodu: „Forma alternativního trestu místo odnětí svobody je lepší nejen pro odsouzeného, ale také pro společnost. Protože škodu, kterou způsobil společnosti, má možnost nahradit, zatímco ve vězení musí stát za něj hradit náklady spojené se stravováním, bydlením, odíváním... A podle zkušeností vím, že taková alternativa trestu je lepší i pro rodinu odsouzeného. Když je trestaným třeba otec rodiny, trpí jeho manželka i děti. Vliv rodiny v dobrém slova smyslu je možné spatřovat hlavně u romských odsouzených. Protože právě rodina je hnacím motorem a hlavní motivací proč se snažit a spolupracovat či už s mentorem nebo přímo s Probační a mediační službou. Tuto skutečnost při práci s klienty často využívám. Vylíčím jim, co se bude dít s jejich rodinou, pokud budou svůj trest odpykávat ve vězení, což se několikrát osvědčilo a klient skutečně začal víc spolupracovat. Asi pro každého je představa odloučení od rodiny bolestivá. Obzvlášť pro Romy, kteří jsou se svou rodinou úzce spjati, je takový trest traumatizující. Bohužel, tato forma náhrady za odnětí svobody je možná jen v případech, pokud sazba trestu není vyšší než pět let. Nad pět let není alternativní trest možný.“

Paní Červeňákové, mentorce pracující víc než rok na této pozici, jsem položila ještě dvě otázky. V čem spatřuje výhody a nevýhody práce mentora a jestli v terénu využívá znalost romštiny. „Výhodou je samozřejmě samotná služba, kterou klientům poskytujeme. Když jsem začínala s prací mentora, byla jsem překvapená, kolik informací mým klientům ohledně jejich práv chybí. V tom také vidím určitou výhodu, jak lidi informovat a poučit je, na co mají právo a na co už ne. Alternativní trest je samozřejmě určitým plusem i pro společnost, jak už jsem zmínila, protože nečinný vězeň stojí stát rozhodně víc než pracující odsouzenec. Pokud bych měla hovořit za sebe, tak určitou výhodou je i to, že mezi lidmi, se kterými pracuji, také žiji, proto se samozřejmě vzájemně známe. A když se stanou mémi klienty, spolupracují se mnou s větší důvěrou. Neumím si představit, jak by se mi pracovalo v úplně cizím prostředí. Myslím, že tahle práce má hodně společného s prací sociálního pracovníka, protože za klienty docházíme až domů, pomáháme jim například najít si práci, správně vyřídit úřední záležitosti a podobně. Samozřejmě jsme vyškoleni tak, abychom byli schopni co nejlépe poradit i v oblasti práva a povinností, které pro občany plynou ze zákona. A jestli využívám svou znalost romštiny? Ano, někdy. Když se mnou klient začne mluvit romsky, tak mu samozřejmě romsky odpovím a navážu na rozhovor v romském jazyce. I to je vlastně výhoda romských mentorů pracujících s romskými klienty. Klient cítí větší důvěru vůči člověku, o kterém ví, že mu rozumí. Pak se samozřejmě lépe pracuje i samotnému mentorovi.“ Erika Červeňáková pracuje také jako asistentka pedagoga v místní základní škole a k práci mentorky se dostala přes doporučení kamarádky. A i přesto, že jí je 44 let, se dálkově vzdělává. V tomto školním roce bude maturovat na Střední škole sociálně-právní v Kolíně.

Za dobu trvání projektu bylo vyškoleno celkem 30 mentorů. V rámci projektu však pracovalo celkem 40 mentorů včetně 10 osob vyškolených v pilotní fázi. V období od 1. 3. 2006 do 31. 5. 2007 mentoři pracovali celkem s 322 klienty a průměrná úspěšnost v případech intervence mentorů je více než 50 procent. A protože projekt sklidil mnoho kladných ohlasů, byl rozšířen v roce 2006 na území Prahy v rámci nově vzniklého projektu „Rozvoj lidských zdrojů – osvěta a

Ilustrační foto z letáku kampaně

poradenství“. Ten realizuje Český helsinský výbor ve spolupráci se Sdružením pro probaci a mediaci v justici. V Praze pracuje celkem devět mentorů. Jen na území hlavního města byl vloni uložen alternativní trest 1245krát. Odsouzení tak mají možnost odpracovat svůj trest úklidem chodníků, zahradnickými pracemi nebo malováním veřejných budov místo posedávání „v chládku“. Pro výkon obecně prospěšných prací poskytují místa také Dopravní podnik, Pražské služby, Pražská plynárenská, ale i školská zařízení, divadla, Lesy hlavního města Prahy, pohřební ústav nebo botanická a zoologická zahrada.

Probační a mediační služba ČR je podporující organizací, která se na realizaci projektu a kontaktu se samotnými klienty významně podílí. Zeptala jsem se proto, jak hodnotí projekt ředitel PMS ČR pan Pavel Štern. „Jako celek hodnotíme projekt velmi kladně, v zásadě ho považujeme za zatím neúspěšnější projekt. Práci lidí, jednak ze Sdružení pro probaci a mediaci v justici, kteří jsou iniciátory a realizátory projektu, vysoce oceňujeme, a rovněž i práci probačních úředníků a asistentů, kteří se v praxi podílejí na praktické realizaci a spolupráci s romskými mentory. Samozřejmě velmi oceňuji práci samotných romských mentorů. Z hlediska cílů a praktického ověření projektu je jasné, že projekt má velký potenciál k dalšímu rozvoji a realizaci, a pokud se podaří získat i další finanční prostředky, bude možné projekt romského mentora dále rozvíjet. Zájem Probační a mediační služby je jednoznačný. Rozvíjet projekt pokud možno v celé České republice.“

Jako bylo už na začátku zmíněno, projekt srpnem končí. Naskytá se proto otázka, co bude dál? Co se stane s mentory? Budou moci pokračovat ve své práci, která má podle všeho výborné výsledky? Odpověděla mi Barbora Křížanová, koordinátora projektu ze Sdružení pro probaci a mediaci v justici: „V současné době jsme získali podporu z dotací Úřadu vlády ČR, Krajského úřadu Jihočeského kraje a Magistrátu hlavního města Prahy na realizaci projektu v tomto roce. V tuto chvíli tedy disponujeme omezenými prostředky, které nám pomohou pokračovat v poskytování služby Mentor v roce 2007. To znamená, že mentoři nejsou nuceni přerušit svou činnost. Dále čekáme na vyhlášení výzvy v rámci programů Evropského sociálního fondu, což by mělo proběhnout v posledním čtvrtletí letošního roku. Samozřejmě, že bych si moc přála, aby projekt pokračoval i nadále, abychom mohli usnadňovat nelehké situace našich klientů a pomáhat jim v momentech, kdy to nejvíc potřebují. Budeme se proto snažit, aby projekt skutečně pokračoval i nadále.“

Objevte svět romské knihy

Foto: Chad Evans Wyatt

V minulém čísle jsme vás seznámili s autorem, který námety svých povídek čerpá z prostředí romských osad na Slovensku v 1. polovině minulého století. Jistě zajímavé srovnání nabídne tvorba **Gejzy Horvátha**, který zachytil tento svět ve svém povídkovém souboru **Trispras** (Rychle) tak, jak jej pamatuje z období svého dospívání v 60. letech 20. století.

Gejza Horváth se narodil v roce 1948 v Písečné (okres Šumperk). Vyrůstal v osadě Kolínovce u města Krompachy. Pochází z muzikantské rodiny, která jej k hudbě vedla od dětství. Ve dvanácti letech hrával

s největšími kapelami na Slovensku a brzy poznal, že budoucnost, která by ho čekala v osadě, mu nestačí. Pracoval jako skladník a po absolvování vojenské služby odešel do Brna, kde začal hrát s romskou kapelou. To však k obživě rodiny nestačilo, a tak začal pracovat jako kopáč pro telekomunikace. Vyučoval v lidové škole umění hru na harmoniku, v Brně si otevřel obchůdek s hudebními nástroji. S manželkou Boženou, která pracuje jako učitelka, vychovali dvě děti. Syn Vladimír je kardiochirurg, dcera Monika, vystudovaná psycholožka, se do širšího povědomí zapsala jako poslankyně Parlamentu ČR. Od roku 1980 se Gejza Horváth věnuje hudbě profesionálně, v poslední době především se skupinou Romano rat. Skládá vlastní písně a jako autor

hudby spolupracuje s několika romskými soubory. Svět hudby a literatury se mu prolínal za jeho působení v romském týdeníku Romano hangos, ve kterém pracoval od konce 90. let. Psal společensko-politické komentáře, články o romských zvycích a tradicích, písňové texty, povídky v romštině, z nichž se některé objevily i v souboru **Trispras** (Rychle). „Přesně si vzpomínám, kdy jsem pocítil potřebu psát. Na vojně jsem se poprvé zamiloval a kvůli vojenskému řádu jsme se mohli vidět vlastně jen jednou do měsíce. To bylo utrpení! Abych ji měl pořád u sebe, tak jsem si svou lásku začal malovat tím, že

jsem o ní psával, stala se z toho hotová posedlost. Viděl jsem třeba z okna kasáren tovární komín a já ji na tom komíně spatřil! Takto jsem popsal možná i sto stránek, pak jsem si to přečetl jednou, dvakrát a celý to roztrhal a zahodil. Psal jsem to proto, abych ji měl u sebe. A tohle je ten důvod, proč dneska píšu – abych nezapomněl, co zapomenout nechci.“ (Viz rozhovor v Mladé frontě Dnes 29. 11. 2006, který vedla Dora Kaprálová.) Knižní debut **Trispras** obsahuje 14 povídek pouze v češtině, bohužel tak neokoštujeme z Horváthovy bohaté a nápadité romštiny. Vzpomínky na prarodiče (Můj děda, Moje babička) a léčitelku Hančušu Belaňu (stejnomená povídka) jako i obsah povídek Vánoce, Velikonoce a Nesplněné sny se zcela nesou v duchu idylly, stesku po pospolitosti obyvatel původních osad, po umění radovat se ze života. Autorovu spisovatelskou osobnost však nejvíce projevují ty povídky, které líčí i ty odvrácené stránky postav kamarádů (Chlap na ženění), rázovitých postav osad i sousedících slovenských vesnic (Květen lásky čas, Dáblové a duch, První máj). Mistry břítky, trpký, místy i dost lechtivý humor dodává postavám na živosti. Zároveň cítíme, že se autor postavám nevysmívá, jen jim pomáhá snášet zlomyslnosti světa. Ukázka pochází z povídky Dáblové a duch, jejíž hrdina Tičko nemůže pracovat, i kdyby snad skutečně chtěl.

V osadě pod lesem bylo ráno moc pěkné. Slepice, husy a ptáci byli už vzhůru, ale šplouchání vody v blízké řece Romy dále uspávalo. Slunce bylo ještě schované, tráva mokrá a Tičko už vstával do práce. V jeho kolibě byla tma. Velký košatý strom stínil okno zvenčí a zevnitř bylo zpola přikryté kusem starého hadru. Světlo v domě Tičko neměl, jenom svíčku, ale ta už také vyhořela. Potmě marně hledal kalhoty. Proklínal, nadával, svým hněvem nedopřál pokoje ani mrtvým. Byl našťavaný a zlostí celý rozpálený, zakřičel: „Pavlíno, vstávej! Nemůžu najít kalhoty. Slyšíš?! Už je moc hodin, musím do práce.“ „Nespěchej, však máš času dost,“ řekla mu žena a sladce dodala: „Pojd si ještě lehnout.“ „Pavlíno, vstávej a najdi mi ty kalhoty!“ rozkřikl se Tičko. Pavlína byla myšlenkami jinde, ale vstát musela. Kalhoty našla, spalo na nich dítě. „Na. Tady je máš. A podívej se, jsou mokré. Dobře ti tak. Večer jsi přivolával duchy a děcko se strachy počuralo.“ „Rozdělej oheň v kamnech,“ říká Tičko manželce. „Dej usušit kalhoty a udělej mi něco k jídlu, musím se posílit, dnes mě čeká těžká práce.“ Když se dosyta najedl, tak řekl: „Než mi kalhoty uschnou, na chvíli si lehnu.“ Lehl si a usnul. Probudil se, když už bylo devět hodin. „Dnes už do práce nejdu, až zítra,“ poznamenal. Oblékl kalhoty a postavil se před barák. Rukávy měl vykasané, jako by mu překážely při práci. Manželka štípala dříví, on si balil cigarety a kouřil jednu od druhé. V jednom kuse kašlal. Jen tak tak, že mu nepukly a neupadly plíce. Ale z úst se mu kouřilo jako z komína. „Pavlíno, slyšíš? Bolí mě zuby, zajdi do obchodu pro pálenku.“ Žena šla a vrátila se i s pálenkou. Jak zmerčil pálenku jeho soused Mižo, rozbolely ho také zuby, i když je už dávno neměl.

Povídkový soubor **Trispras** s ilustracemi Martina Kubáta vydalo nakladatelství **G plus G** v roce 2006.

Díky boxu se cítím sebejistěji

Mladík, jehož profil nám obohatil zářijové vydání našeho časopisu, pochází ze Zďáru nad Sázavou. Nyní žije už desátým rokem v Praze. Je mu sedmadvacet let a bezesporu se o něm dá mluvit jako o nekompromisním boxerovi.

Marián Kováč, na první pohled drsný a tvrdý chlap, který se s ničím nemazlí, se začal boxu věnovat před šesti lety.

Tehdy jako jednadvacetiletý dlouhohlavý mladík viděl v jakémsi televizním dokumentu pana Tišera, svého budoucího trenéra, který učí mladé romské chlapce. Mariána to motivovalo natolik, že boxeru po zhlédnutí snímku ihned navštívil. Marián říká: „Chtěl jsem si vyzkoušet na vlastní kůži, jaké je stát v ringu a bojovat jeden na jednoho.“ Po prvním tréninku byl Marián nadšený, začal ho přitahovat nejen box, ale i atmosféra, která vládla v prostředí klubu BC Žižkov. „Je tu rodinná atmosféra, pomáháme si tady a trenéra beru jako druhého tatů,“ vysvětluje Marián.

Svědomitý sportovec nemá zkušenosti jen z boxu. Ve svých čtrnácti letech také dělal závodně kulturistiku v mladším dorostu. Získal dokonce stříbrnou medaili na mistrovství republiky v kulturistice. Svou dřinou si vydobyl zájem holek, ale také respekt. Kulturistiky však musel zanechat, neboť jeho trenéra zavřeli. Marián si našel děvče, a jak sám dodává, „šlo to všechno dolů“.

Kulturistika a box jsou dosti tvrdé sporty, plné dřiny, odřikání, snahy a pilnosti. Někdo by si mohl říci, že boxeři jsou zlí, nebo dokonce pro naši společnost nebezpeční, ale opak je pravdou. Marián na mě při našem rozhovoru působil dosti vyrovnaně, klidně a absolutně nekonfliktně. Na otázku, jestli využívá své bojové schopnosti i v osobním životě, mi odpověděl: „Ano, jednou jsem to použil, ale doplatil jsem na to. Jen jsem se bránil, nic jsem neprovokoval, ale dopadlo to pro mě špatně.“

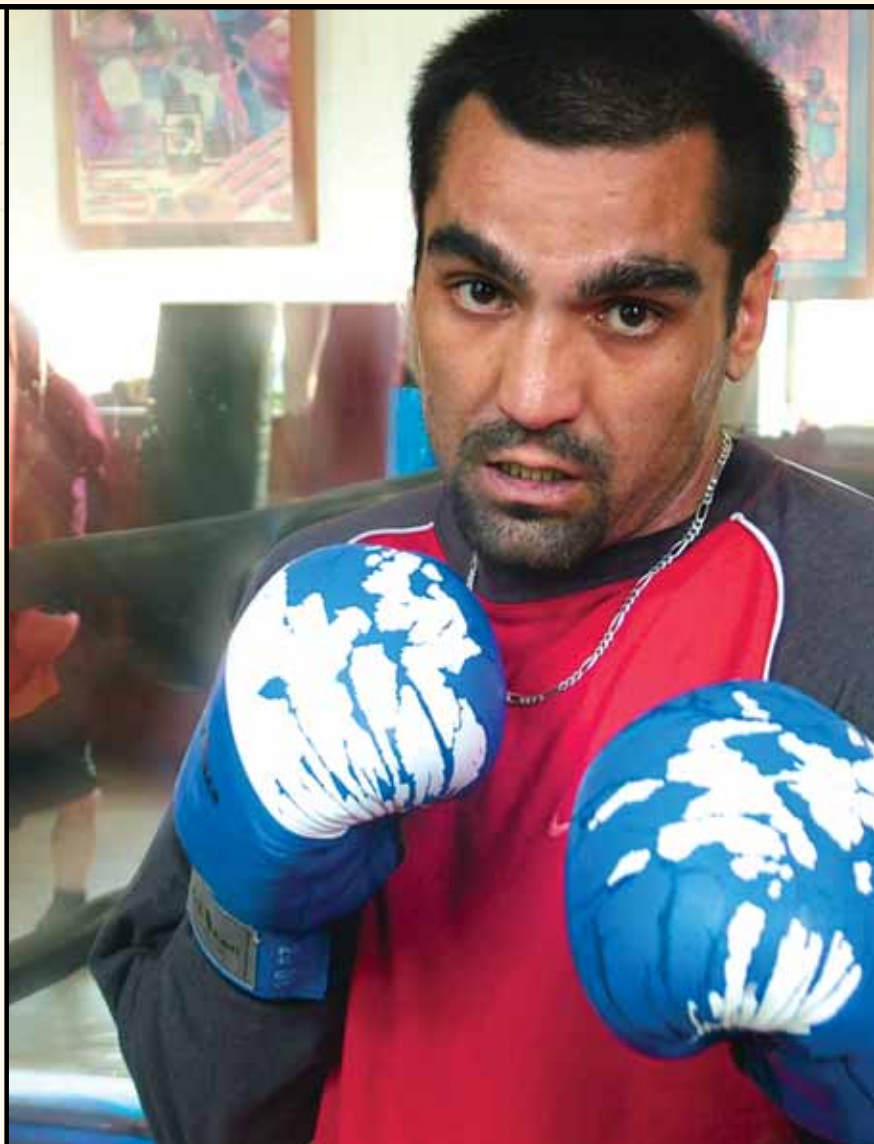
Od té doby se Marián drží zpátky a při konfliktu se raději omluví. Lidé z něj prý většinou vycítí sami, že není radno si s ním zahrávat. Tréninky ho totiž natolik uklidňují, že nemá potřebu vyvolávat hádky nebo rvačky.

V ringu Marián odboxoval už třidvacet zápasů. Nyní boxuje ve střední váze (do 75 kg), ale má zkušenosti i v těžké (91 kg) a polotěžké (81 kg) váze. V jeho třidvaceti zápasech mu vítězství zvedli ruku čtrnáctkrát, ostatní zápasy prohrál. První zápasy pro něj byly velmi těžké, ze začátku hodně inkasoval a prohrával. Postupem času se však vše obracelo k dobrému. Nasbíral zkušenosti a v šestém sedmém zápase se už projevil jeho výkon a kvality.

Marián boxoval také v Německu, kde ČR obhájil výhrou. Dále úspěšně vyhrál turnaj, který se konal v hotelu Olšanka minulý rok. V současné době se připravuje na další ročník tohoto turnaje. Trénuje pětikrát denně a dvakrát do týdne běhá. Jeho tréninky jsou plné sparingu, boxování do pytle, stínování před zrcadlem, skákání přes švihadlo a posilování.

Marián ví, že nesmí vynechat jediný den, neboť zkušenosti z tréninku mu poté pomůžou v ringu, kde už bude bojovat sám za sebe. Mladý boxer dochází z vlastní iniciativy i do jiných klubů, aby tam mohl „spárovat“ s jinými borci a tím získávat zkušenosti z jiného týmu.

Marián bydlí společně s přítelkyní v Praze v podnájmu, společně se žije podnikáním. Děti prozatím nemají, ale i tak je pro něj náročné kloubit tréninky a práci. Box je však jeho životním stylem a koníčkem. Jak říká: „Boxu se nikdy

Marián Kováč při tréninku s trenérem Stanislavem Tišerem

nevzdám, je to moje droga.“

V současnosti je jediným Mariánovým cílem zúčastnit se mistrovství republiky v boxu, podle všeho by se měl utkat o tento titul příští rok. Z tohoto utkání by chtěl vyčíst alespoň bronzovou medaili. Marián dodává: „V ringu se nebojím, chci udělat maximum pro sebe i pro Standu.“ Jak už bylo zmíněno, má s trenérem Standou velmi dobrý vztah. Trenér Mariánovi už mnohokrát pomohl a za to mu je mladík vděčný. Marián mě zaujal především tím, že se sportu zcela oddává i přes už trochu vyšší věk. U našich romských mladíků je to dost neobvyklé. Marián nám dokazuje, že nikdy není pozdě na to, dokázat si, že nejsme pro naši společnost až tak nepotřební. Můžeme mu jen fandit při jeho zasloužených úspěších.

Jednotná maturita? Za tři roky!

Středoškoláci čekají jednotné státní maturity poprvé až v roce 2010, tedy o dva roky později, než se původně plánovalo. Většina poslanců a senátorů se shodla na tom, že start státních maturit v příštím roce není reálný a způsobil by žákům i pedagogům víc škody než užítku. Co si o zavedení státních maturit myslí studenti, které maturita na střední škole teprve čeká a ti, kdo mají zkoušku dospělosti již za sebou? Proč k zavedení jednotné maturity v roce 2010 dojde? Nestačí českým středoškolákům maturita školní? Čekáme i na vaše názory, pište proto na romea@romea.cz nebo na tomasbystry@seznam.cz!

Jak se k zavedení státních maturit staví ředitelka prestižního pražského Gymnázia Arabská RNDr. Zdeňka Hamhalterová?

Jako základní problém z pozice žáka vidím skutečnost, že složení organizačně velmi náročné maturity se státní a školní částí žáka neopravňuje k ničemu jinému, než k doložení středního vzdělání – a to dlouhodobě a bez problémů umožňuje i stávající systém maturitních zkoušek. Kdyby vysoké školy povinně zohledňovaly při přijímacím řízení výsledek nové maturitní zkoušky nebo kdyby úspěšně složená zkouška z cizího jazyka byla podmínkou získání zaměstnání u zahraniční společnosti, pak by určitě vzrostla motivace žáků k přípravě na novou maturitu.

„Jedním z přínosů státních maturit by měl být přístup k vysokoškolskému studiu,“ říká Pavel Zelený, ředitel CERMAT (Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání).

Z jakého důvodu se státní maturity plánují na rok 2010? Co má být jejich hlavním přínosem jak pro studenty, tak pedagogy či školská zařízení?

Zavedení „státních maturit“ se připravuje téměř deset let. Původně měly být spuštěny již v roce 2008. Z důvodu nedostatečné připravenosti však byl školský zákon novelizován a zahájení maturit bylo odsunuto o dva roky, tj. na rok 2010. Zároveň však lze očekávat, že se model státních maturit ještě změní tak, aby byly pro studenty užitečnější. Jedním z přínosů by mělo být usnadnění přístupu k vysokoškolskému studiu.

Nebudou mít u státních maturit značnou výhodu studenti prestižních škol, jako jsou například gymnázia, před středními odbornými učiteli, které v učivu nemají takový náskok a látku neprobírají tak intenzivně?

Státní maturity skutečně do značné míry sjednotí požadavky na absolventy středních škol. A zároveň je pravda, že studenti prestižních gymnázií budou zejména v oblasti všeobecně vzdělávacích předmětů ve výhodě. Ale to bylo a je nyní stejné. Na druhou stranu základní požadavky budou stanoveny na takové úrovni, kterou musí zvládnout každý maturant. Cílem rozhodně není omezovat přístup k získání maturity, ale spíše motivovat školy a studenty, aby k přípravě přistoupili zodpovědně.

Nikola,
17 let, gymnázium

Státní maturita? Naprostá blbost! Přijde mi nesmyslné, aby například student gymnázia složil stejnou maturitní zkoušku jako student nějakého středního odborného učiliště, který by byl podle mě ve velké nevýhodě. Přece znalosti z učiliště a vědomosti z gymplu se nedají jen tak srovnávat.

Viktor,
18 let, SŠ mezinárodních a veřejných vztahů

Já si myslím, že státní maturita zbytečně stresuje nás všechny. Stát to stojí zbytečně peníze a vůbec to považuji za naprostý nesmysl. Pokud se nic nezmění, se státní maturitou se naštěstí nepotkám. Dost mám obavy z maturity u nás na škole.

Karel,
21 let,
VŠ mezinárodních vztahů

Naštěstí se otázkou státních maturit zabývat nemusím, maturitu mám už za sebou a jsem tomu rád. I přesto si myslím, že tento krok, který vzešel zřejmě z ministerstva školství, není nejšťastnější...

Bára,
18 let, jazykové gymnázium

Zaplaťpánbůh, že patřím k ročníku, který státní maturita mine. Slyšela jsem totiž, že má být těžší než ta školní. Z angličtiny tam má být snad její součástí i poslech, což není nejjednodušší. Přesto kdyby byla pouze jen ta státní, a ne i školní, to by se překousnout dalo.

Je pravda, že požadavky k státní maturitě zohledňují mimo jiné i rámcové vzdělávací programy, které na středních školách teprve vznikají a nemají ještě konečnou podobu?

Vývoj obsahu maturitních testů musí odpovídat tomu, co se studenti na školách učí. Pokud tedy bude docházet v obsahu studia ke skutečným změnám, bude paralelně docházet i ke změnám toho, co bude maturitními testy ověřováno.

Je už zřejmé, z jakých předmětů se státní maturity budou skládat?

Jistě je, že „státní maturita“ bude obsahovat český jazyk a cizí jazyk a vysoce pravděpodobně i třetí volitelnou zkoušku, kde si student bude moci vybrat z relativně široké nabídky předmětů. Zároveň by student měl mít možnost zvolit, zda chce v rámci státních maturit složit test v základní nebo vyšší úrovni náročnosti. Je naším záměrem přesvědčit vysoké školy, aby výsledky náročnějších maturitních testů fakulty akceptovaly jako součást přijímacího řízení.

Můj sen? Založit romské divadlo!

Dvašedesátiletý Milan Tomáš se narodil ve východoslovenském Vranově, od šesti let ale vyrůstal v Brně, kde bydlel až do roku 1999. Jeho otec byl výtečný hudebník-cimbalista a syna naučil milovat hudbu. Pan Tomáš se vyučil zedníkem, ale zedničina ho nikdy příliš nelákala. Chtěl se stát populárním zpěvákem, což se mu z části podařilo. V šedesátých letech zpíval i hrál v operetách v Plzeňském divadle a posléze v Janáčkově divadle v Brně,

několikrát vystupoval v tehdejší Československé televizi s cimbálovkou, kterou založil v době povinné vojenské služby v letech 1964–1966. S hudbou ale na dlouhý čas skončil po tragické automobilové nehodě, při níž ho navždy opustila jeho žena.

Nyní žije pan Tomáš v pražské Krči a podniká v oboru stavebnictví. O svém volném čase, kterého prý není až tolik, „brouzdá“ doma po internetu – to ho v současné době baví. A má také dva velké sny – založit romské divadlo, jaká existují například na Slovensku nebo v Rusku, a natočit film o Romech, ke kterému kdysi napsal scénář. Ještě ho má ale prý stále k dispozici v nočním stolku...

Stvořený pro operetu

„Na vojnu vzpomínám hrozně rád, tvořili jsme dobrou partu. Měl jsem tam dobré jméno, protože jsem během vojny založil bigbeatovou skupinu a pak také cimbálový soubor. Cimbál jsem tehdy dostal od vojáků – to pro mě znamenalo velkou čest. Jezdili jsme jako hudebníci a zároveň jako vojáci po celé republice a většinou jsme sklídili velký úspěch. Setkal jsem se během vystupování s řadou v té době známých osobností. Pamatuji si také na to, jak jsem se na našem hudebním vystoupení s cimbálovkou při natáčení jednoho pořadu Československé televize seznámil se zpěvákem Josefem Lauferem. Jsou to moc hezké vzpomínky,“ rozpomíná se pan Tomáš. Přiznává, že lituje odmítnutí nabídky, aby v armádě zůstal u muziky i po skončení povinné vojenské služby. Přestože však pobídka odmítl, hudba v ústraní nezůstala. Několik let po tom, co se pan Milan Tomáš stal civilním občanem, zamířil do brněnské umělecké agentury, jež tenkrát nesla název Krajský podnik pro film, koncerty a estrády, a složil tam zkoušky ze zpěvu. Také tam se setkal s řadou osobností, které mu v jeho hudební kariéře v mnohém vyšly vstříc. V jednácti letech se přihlásil do známé soutěže Hledáme nové talenty. Vystupoval s písní s vlastním českým napsaným textem a doprovázel se na kytaru. Potkal tam zároveň zajímavého člověka, díky němuž se posléze dostal do divadla. „Předsedou poroty byl tehdy šéf Plzeňského rozhlasu. Po skončení soutěže pak za mnou přišel a řekl mi, že mám vysoký rozsah hlasu, přesně stvořený pro operetu. Já jsem v té době neměl o operetě vůbec žádné ponětí, ani jsem se na to po pravdě řečeno necítil. Přesto jsem si řekl, proč takovou šanci zahodit? Ředitel Plzeňského rozhlasu

kontaktoval vedení Plzeňského divadla a já začal zpívat i posléze jevištně hrát operetu. Moje první operetní hra byla Krásná Helena od Offenbacha.

Po přestávce k hudbě zpět

Rok 1975 se stal pro Milana Tomáše i pro jeho dvě děti osudným. Pan Tomáš přišel o manželku, se kterou trávil celých dvanáct let, děti ztratily matku. „Nemluví se mi o tom zrovna nejlépe, to jistě chápete. Tehdy jsme jeli společně autem, já ale neřídil. Jeli jsme totiž stopem, šoféroval shodou okolností jeden voják. Onen den hodně přšelo, navíc řidič měl už ojeté pneumatiky. Při jízdě najel na takovou asfaltovou bouli, která se tvoří od sluníčka. Dostal hned smyk a narazili jsme do kamenného sloupu. Manželka vyletěla z okna, na místě byla mrtvá...“

Hudba šla po tragické nehodě na dlouhý čas stranou. Přesto se nechtěl jen tak divadla vzdát a od roku 1976 působil jako sborista v brněnském Janáčkově divadle. V divadle byl angažován do roku 1977. „Po tom, co se událo, jsem už neměl dál sílu dělat hudbu. Už jsem neměl v sobě tolik elánu, jako když žila manželka, která mě ve zpěvu i v účinkování v divadle hrozně moc podporovala.“ Přesto si myslím, že by si přála, abych v divadle zůstal. Jak mi ale pan Tomáš v rozhovoru prozradil, k hudbě prý „na stará kolena“ přichází zpátky. Chtěl by vytvořit nějaké hudební uskupení, které by hrálo směs tradiční romské hudby v moderním pojetí. Romské písničky má velmi rád, jak ty táhlé a smutné, tak ty veselé. Jen mu prý vadí stále opakování romských slov. „Myslím si, že romština má mnoho jiných krásných slov než jen joj mammo (ó mamínko) nebo nane love (nejsou peníze),“ říká trochu kriticky Milan Tomáš.

„Kdysi jsem skládal písničky i já. Komponoval jsem jak romské, tak české písně. Teď už na to sice není moc času, čím dál více času věnuji své práci, ale občas mě napadnou nějaká slova, která se snažím zhudebnit,“ usmívá se na mě pan Tomáš. Během rozhovoru z něj neustále vyzařuje duševní mladost, energie a elán, jaký všichni jeho vrstevníci nemají. Má ještě plno plánů. Kromě hudebního uskupení, které by rád v co nejbližší době dal dohromady, by chtěl založit první romské divadlo v České republice. „Doslova mě nutká založit romské divadlo, třeba tady v Praze. Myslím, že by to byl velký přínos jak pro Romy, tak Neromy,“ zmiňuje se o jednom ze svých plánů a vzápětí pokračuje: „Mým velkým snem je také natočit film o Romech, několikrát jsem se o to pokoušel. Leckdy to vypadalo docela nadějně, podporovala mě v tom nápadu řada významných osobností z oblasti filmu, jako byl například režisér Tuček, ale finance prostě chyběly. Scénář k filmu, který jsem chtěl točit, mám ale dodnes schovaný v nočním stolku...“

Foto: archiv Janáčkova divadla v Brně, 1965

Mater, jedinečné dílo pro Ivu Bittovou

Zdroj: www.bittova.com

Houslistka a zpěvačka Iva Bittová exceluje na rockových pódii, vystoupila v americké Carnegie Hall i v opeře. Pro Ivu Bittovou v tom nespočívá nic divného nebo zvláštního. Podle otřepaného, ovšem platného úsloví je hudba jenom jedna. „Vždycky mě pobaví, když mě lidé přehazují jako brambor z rocku a popu do lidové hudby nebo do klasiky. Ale takhle to se mnou vždycky bylo,“ dodává Iva Bittová.

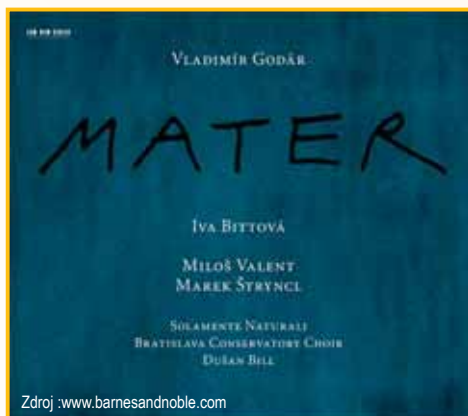
Ovšem excelentní album *Mater*, v němž se projevuje především její hlas, se zatím liší od všeho, co zpěvačka nahrála. Bittová totiž nazpívala sedm skladeb slovenského skladatele Vladimíra Godára, které vznikly přímo pro ni. „Vladimír Godár je napsal pro můj hlas, barokní orchestr a smíšený sbor,“ vysvětluje Iva Bittová. Sugestivní, duchovní a zároveň křehké album *Mater* převzalo také renomované nakladatelství ECM, které titul zařadilo do světové distribuce.

Na albu *Mater* se potkaly dvě výrazné osobnosti. Iva Bittová, která začínala v brněnském Divadle na provázku a jež vystupovala také v duu s bubeníkem Pavlem Fajtem, je známá ve světě. Například vedení newyorské síně Carnegie Hall si od ní objednalo samostatný hudební projekt, který vyšel na albu *Elida* a jenž Bittová nahrála s tamější skupinou Bang On A Can.

To už se dávno znala se slovenským skladatelem Vladimírem Godárem, který ji pomáhal vstoupit do světa klasické hudby. Ovšem stejně jako Bittová není typická interpretka klasiky, ani Godár se nedrží usazených hudebních modelů vážné hudby. Píše také pro film, odnesl si cenu Českého lva za muziku ke snímku *Sluneční stát*.

„Jeho muzika si na nic nehraje, v žádném případě nejde po povrchu, ale zasahuje hodně hluboko a to mě vždycky zajímalo. Moji hudební dráhu Godár sledoval už léta. Jemu vyhovuje, že nezpívám čistě operně a přitom jsem schopna zvládnout různou škálu not. Začal pro mě psát. Myslím si, že moje podání bude lidem na poslech bližší než obvyklé pojetí klasické hudby,“ vysvětlila Iva Bittová. Hudbu pro desku *Mater* jí Godár napsal opravdu na tělo. Její hlas nezní jako důstojný, strnule kamenný, ale je velmi otevřený zvláště i ve spojení s hudbou, která má kořeny hluboko v minulosti.

Nejprve vznikla dvacetiminutová skladba *Stálá Matka* neboli

Zdroj: www.barnesandnoble.com

Zdroj: www.bittova.com

Mater, kterou Godár napsal podle motivů *Stabat Mater* z 18. století pro sólový hlas, housle a orchestr barokních nástrojů. Skladba se ovšem vyvíjela dál, aby se dala hrát současným orchestrem. Pak Godár složil *Uspávkanky* nebo židovskou kompozici *Maykomashmalon*.

Skladby na albu *Mater* jsou seřazeny tak, že tvoří jakýsi příběhový oblouk včetně zrození. Žena-matka, která je nositelkou života, se dostává do středu dění. K matce se vážou melodie ukolébavek, které ženy zpívaly snad již od pravěku a jejichž přirození, vznešený a samozřejmě emotivní rozměr album výtečně zachytilo. Ubíhající čas ukazuje také proměnu matky, a nakonec i smutnou, bolestivou skutečnost, kdy musí opustit tento svět. Dílo se inspirovuje také biblickými texty a těží z tradic klasické hudby.

Je to dílo vážné a zároveň uhrančivé. I když Iva Bittová zpívá disciplinovaně a zůstává věrná Godárovu pojetí, její hlas v sobě obsahuje tolik energie, mateřských i ženských pocitů, že přebíjí náročnost tohoto hudebního projektu. Není pravda, že deska *Mater* osloví jenom čitele náročnější nebo klasické hudby. Hlas Ivy Bittové z ní vytvořil nesmírně živou, důstojnou, magickou a emotivní záležitost. Vlastně lze tuto desku poslouchat bez jakékoli průpravy či znalosti klasické hudby. Stačí mít uši pootevřené a nechat se unášet hlasem Ivy Bittové, jenž vystupuje z proudu Godárových hudby.

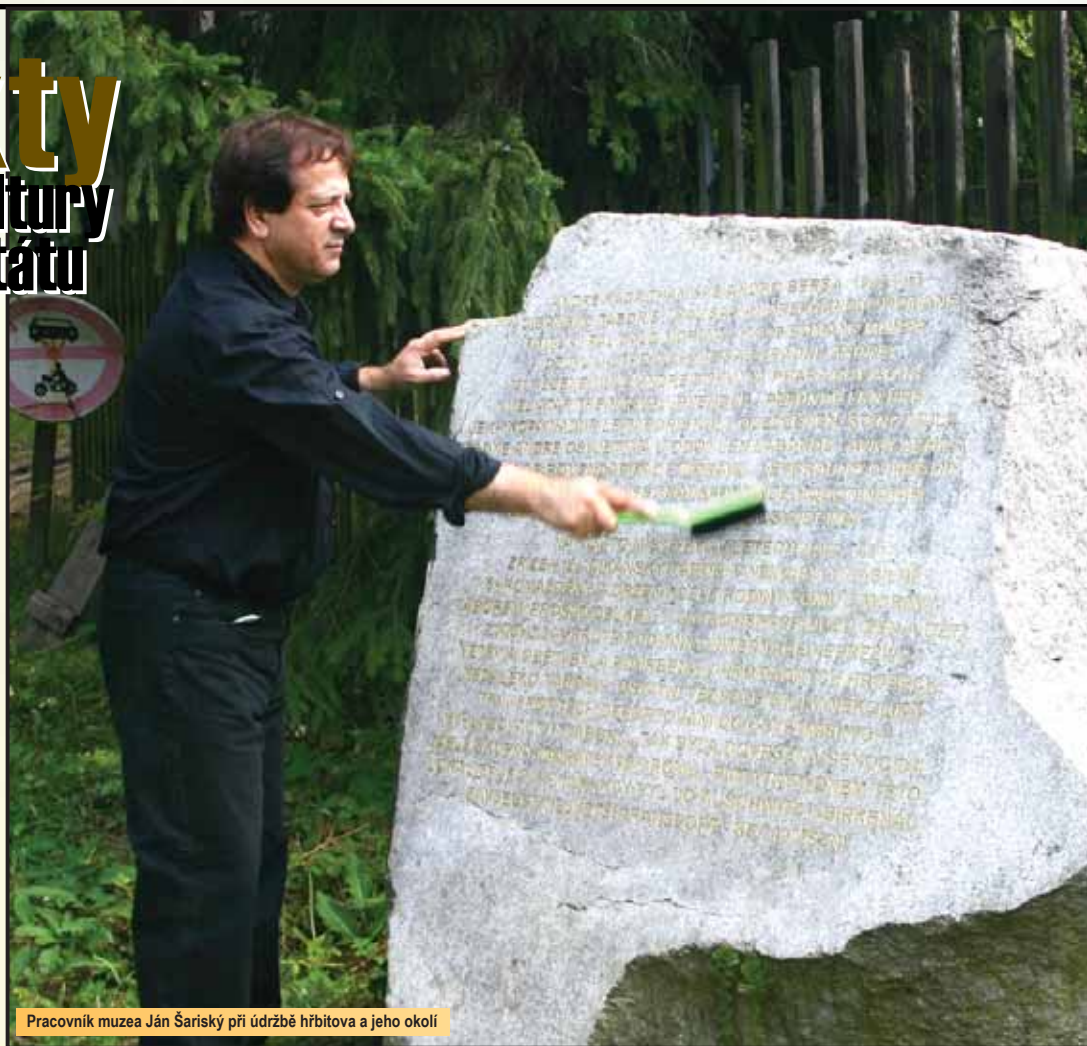
Pietní akty

Muzea romské kultury v Hodoníně u Kunštátu

Muzeum romské kultury pořádá od roku 1997 pietní akty v Hodoníně u Kunštátu nedaleko místa, kde byly za druhé světové války nuceně koncentrovány celé rodiny Romů z Moravy. Letos v srpnu tomu bylo právě deset let, co brněnské romské muzeum – tenkrát ještě ve vřelé spolupráci s obcí Hodonín u Kunštátu (pod vedením starosty Miroslava Plíhala) a Úřadem vlády ČR – odhalilo na lesním hřbitově památník romským obětem tábora. Díky šťastným okolnostem se jeho autorem stal romský kamenosochař Eduard Oláh (nar. 1955). Kovový kříž s torzem kola kočovného vozu a koňského chomoutu citlivě vystihl povahu místa a vhodně dotvořil jeho atmosféru. Kříž stojí na žulovém podstavci s informačním textem vyrytým zlatým písmem do kamene. Důkladnějším zdrojem informací se stal objemný kámen stojící poblíž plotu objektu bývalého tábora, do něhož Oláh pro kolemjdoucí vyryl historické údaje, jež pozlatil. O rok později, tedy v roce 1998, byla péčí Muzea romské kultury odhalena také pamětní deska romským obětem tábora, které byly zprvu pohřbívány na obecním hřbitově v sousedních Černovicích. Předlohu k bronzové desce vytvořila nevidomá romská sochařka Božena Příkrylová.

Co se však skutečně odehrávalo na těchto místech? Pro alespoň rámcovou představu je třeba se na chvíli ponořit do temných dějin protektorátu Čechy a Morava. Pronásledování Romů v protektorátu se stalo naprosto otevřeným od léta roku 1942. Nové nařízení o potírání cikánského zlořádu stavělo postup vůči „cikánům“ na neskrývaném rasovém principu. Následným soupisem „cikánů a cikánských míšenců“ mělo dojít ke zřetelnému oddělení této rasy od zbytku společnosti. Již v den soupisu byly v protektorátu otevřeny tzv. cikánské tábory, v nichž měly být uvězněny celé rodiny těch Romů, kteří se již v minulosti dopustili nějakého byt' menšího deliktu (hazardní hry, krádeže) nebo „ohrožovali společnost asociálním chováním“, kterého se mohli dopustit například tím, že opustili místo trvalého pobytu, anebo nemohli prokázat, že mají zajištěnou stálou práci. S těmito dospělými putovali za bránu tábora všechny jejich děti a další rodinní příslušníci. Pro koncentraci Romů z Čech měl sloužit tábor v Letech v okrese Písek, pro Romy z Moravy pak ten u malých vesniček jménem Hodonín, nedaleko města Kunštátu v okrese Blansko (stejnomenenné dříve okresní město Hodonín se nachází jižněji).

Na obou místech, v Letech i Hodoníně, už od srpna roku 1940 fungovaly jiné typy internačních táborů, byly to tzv. **kárné pracovní tábory**. Podmínky věznění v těchto typech táborů byly jiné – nesrovnatelně lepší než v pozdějších tzv. táborech cikánských. Kárné pracovní tábory (od ledna 1942 byly přejmenovány na tzv. sběrné tábory) byly určeny pouze pro dospělé muže „práce se štíťící“. Nebyly tedy určeny pouze Romům, naopak těch mezi „kářancí“ bylo asi jen mezi 10–15 %. Kářanci tam byli drženi na přesně soudem vymezenou dobu – zpravidla 3–6 měsíců, po kterou si v táboře odpykávali trest práci, a po jeho skončení byli opět propuštěni na svobodu. Počty kářanců držných v obou táborech nikdy nepřekročily kapacitu táborů, takže za jejich existence nedošlo v táborech k životu nebezpečné přelidněnosti. To vše se radikálně změnilo brzy po otevření cikánských táborů na těchto místech (2. 8. 1942). Během několika týdnů byly na obě místa svezeny desítky Romů, pro něž nebylo dostatek ubyto-

Pracovník muzea Ján Šariský při údržbě hřbitova a jeho okolí

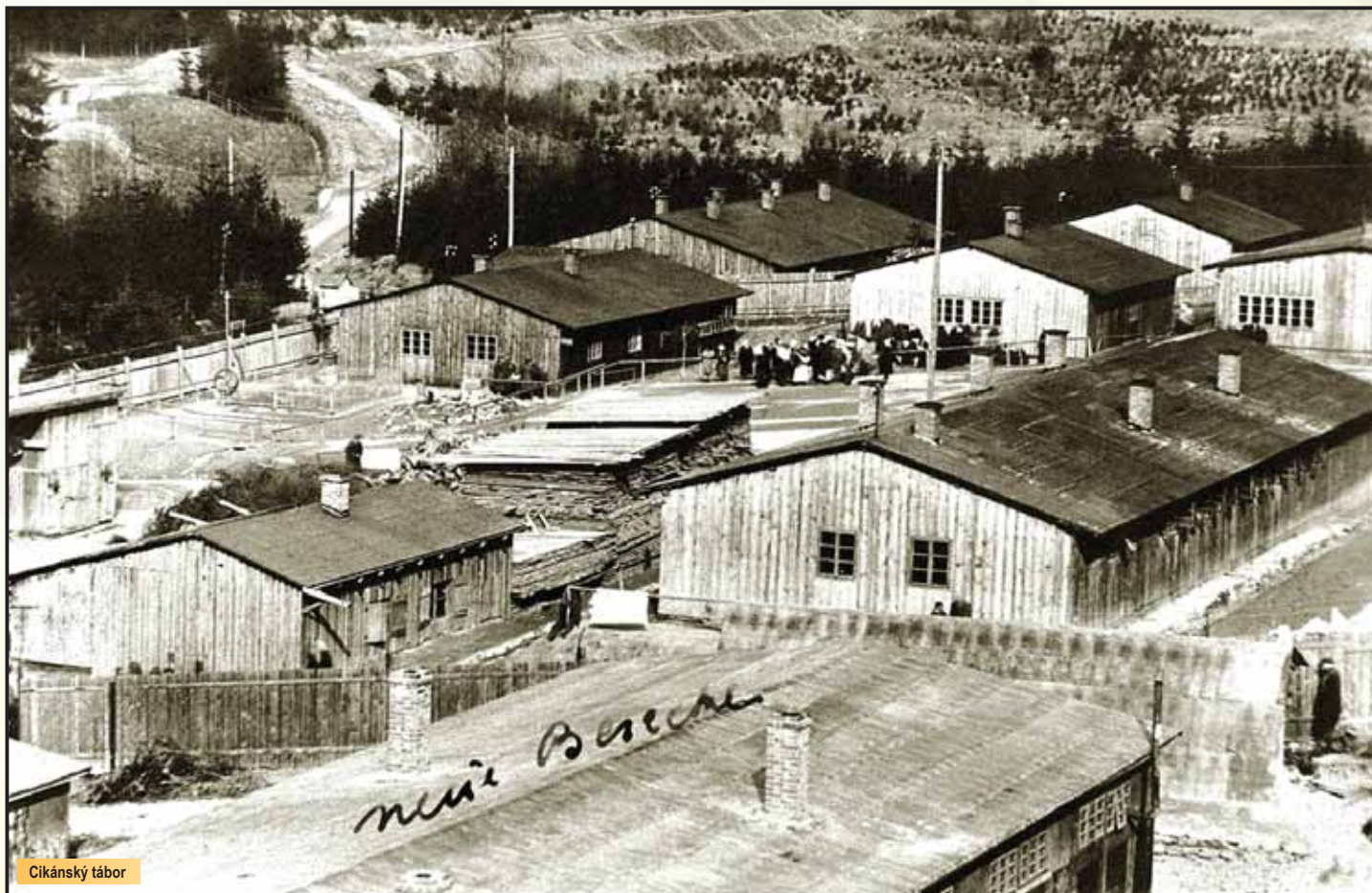
vání, stravy ani ošacení, k tomu museli romští vězňové (staří, mladí i větší děti) vykonávat těžkou práci na stavbě silnice. Stravu dostávali vězňové třikrát denně, ovšem jen v tom nejnужnějším množství. Katastrofální ubytovací, stravovací a hygienické podmínky vedly k časté a chronické nemoci vězňů. K vyvrcholení situace došlo v obou táborech v podstatě ve stejnou dobu – v nejtěžších zimních měsících, tedy na přelomu roku 1942–43. Propukly tam epidemie břišního tyfu, na jejichž následky zahynulo největší množství vězňů. Za jeden rok existence prošlo „cikánským“ táborem v Letech 1309 Romů, z nich 326 vězňů nepřežilo. Hodonínským táborem prošlo celkem 1396 osob, zahynulo tam 207 osob.

Způsob věznění romských rodin v obou tzv. cikánských táborech byl srovnatelný, můžeme však připomenout jedno letské specifikum. V Letech byla horší situace se stravováním vězňů, ještě za existence tábora se totiž prokázalo, že český personál tábora v čele s jeho velitelem Josefem Janovským okrádal vězně o již tak malé přiděly jídla. Velitel byl později odvolán. Nápadně podobně se však v obou táborech vyvíjela situace s pohřbíváním mrtvých. Zprvu bylo možno mrtvá těla romských vězňů ukládat v areálech hřbitovů blízkých obcí: v Mirovicích (Lety) a v Černovicích (Hodonín), i když až u hřbitovní zdi, tedy na místech pro sebevrahy a tzv. bezvěrce. Po vypuknutí epidemie tyfu však na obou místech mrtvých přibývalo a obce měly obavy ze zaplnění vlastních hřbitovů, proto další pohřbívání nepřipustily. Nedaleko obou táborů na volných prostranstvích byla vytvářena místa, kam byla pak těla jedno vedle druhého prostě jen ukládána – už bez rakví a jakýchkoliv obřadů.

V **Hodoníně** bylo takové místo nalezeno asi 150 metrů za samotným táborem, postupně tam byli mrtví uloženi do třech hromadných hrobů, které ještě dnes vytvářejí v již vzrostlém lese tři terénní vlny. Takto je tam pohřbeno 121 romských mužů žen a dětí. (Brzy po válce došlo péčí několika místních obyvatel k oplocení lesního hřbitova dřevěným plůtkem a mezi šachtami hrobů byl vztyčen jednoduchý dřevěný kříž; v podstatě tak vznikl lesní hřbitůvek, jenž přečkal až do poloviny 90. let, kdy o jeho osud začalo pečovat brněnské Muzeum romské kultury.)

Ti, kterým bylo dáno přežít a byli shledáni jako příslušníci „cikánské rasy“, byli z hodonínského cikánského tábora dne **21. srpna 1943** odvezeni hromadným transportem do vyhlazovacího a koncentračního tábora v Osvětimi, kde se většina osudů Romů z protektorátu nadobro uzavřela. Právě na památku tohoto osudného dne vždy nejbližší neděli před nebo po 21. srpnu připravuje muzeum na těchto místech pietní setkání.

Muzeum romské kultury s menší pauzou (z důvodu nedostatku finančních prostředků na udržování této tradice v letech 2002–2003) udržuje tradici pietních setkání už desátým rokem. Nejméně třikrát ročně navštěvuje hřbitov za objektem tábora a provádí údržbu hrobů, okolo stojícího plotu stejně jako památníku a informačního panelu, na kterých pochopitelně a nezadržitelně hlodá zub času. V minulém roce bylo třeba obnovit antikorozi

Cikánský tábor

nátěr kovového kříže i jeho stříbřitou povrchovou úpravu, znovu pozlatit pomalu nečitelné písmo na památníku a informačním kameni. V letošním roce muzeu pomohli s údržbou i starostové obou blízkých obcí. Starosta obce Louka Leoš Boček na žádost muzea laskavě zařídil výměnu uhnívacího podpěrného kůlu v plotě na lesním hřbitově, jenž se nalézá v katastru obce Louka, následně muzeum na své náklady plot natřelo a nechalo zhotovit a také osadilo dvě nové informační tabule, jednu zvenku na plot pohřebiště, druhou přímo na pultík u samotných hrobů. Letos bylo znovu třeba pozlatit vyryté písmo na kamenech. Starosta obce Hodonín Zdeněk Bubeník vyšel muzeu vstříc v tom, že zajistil obnovu nápisu na směrovce na křižovatce u obce odkazující k lesnímu hřbitovu. Na hřbitově v sousedních Černovicích, kde je pohřbeno minimálně sedm desítek zejména dětských romských vězňů tábora, provádíme každoročně úpravu místa odstraněním nepatřičného plevele, zaléváme zeleň a čistíme pamětní desku od nánosů usazenin. V příštím roce muzeum plánuje, že nechá zhotovit informační tabuli a zároveň ukazatel, který by měl být umístěn poblíž bývalého objektu tábora, dnes rekreačního zařízení „Žalov“, aby se každý z rekreantů mohl dozvědět pravdu o tomto místě a aby se mohl svobodně rozhodnout, zda se právě tam chce rekreovat, nebo aby si lidé alespoň doplnili znalosti o dějinách své země a jejích obyvatel. Pokud by muzeu bylo dopřáno ještě více popustit uzdu svým přáním a myšlenkám, pak vězte, že už delší čas existují konkrétní plány, že v posledním původním baráku tzv. cikánského tábora, v němž současná majitelka „Žalova“ provozuje hospůdku Krmelec, by bylo vhodné místo pro pamětní síň o historii místa. Pro realizaci takové síně paměti již dnes muzeum disponuje dostatečným množstvím exponátů a historických dokumentů. Zatím prostor pro instalaci a prezentaci takových materiálů skýtá jen letos nově otevřená část stálé expozice muzea, která se nachází v muzejní budově v Brně na ulici Bratislavská 67 (www.rommuz.cz). Otázka umístění pamětní síně v prostoru rekreačního zařízení v soukromém majetku se zejména ve světle mediálně známější, a přesto neúspěšné snahy o odsunutí vepřina z Letů jeví jako utopie.

Letos se pietního aktu v Hodoníně zúčastnili i ministryně pro lidská práva paní Džamila Stehlíková, což není běžné; naposledy tam přijel v roce 1998 ministr Vladimír Mlynář, který jako jeden z mála vrcholných politiků věnoval této otázce svoji pozornost. A možná vás zajímá, zda se aktu zúčastnil

také někdo z dosud žijících romských vězňů. Neobjevil se nikdo – opakovaně – a my asi víme proč. Romové jsou dnes v diametrálně jiném postavení než Židé, kteří byli válkou postiženi ještě více než Romové. Celospolečenská averze vůči Romům nevytváří vhodné podmínky pro to, aby dnes již integrovaní pamětníci z řad českých a moravských Romů

Památce zahynulých se poklonili také blanění Romové a zástupci IQ Roma servis, Brno

předstoupili před veřejnost s tak citlivými vzpomínkami, jako jsou ty na drastické věznění a smrt blízkých. Navíc holocaust Romů a zejména jeho rasové důvody zůstávají dosud pro širší veřejnost neznámými, anebo dokonce nepřijatelnými. A tak romští pamětníci na rozdíl od Židů rezignovali už dávno na veřejné memento a zůstávají se svými bolestnými vzpomínkami jen v kruhu svých rodin. A to je nejen škoda, ale je to také důvod k širšímu zamyšlení.

Národní galerie odhaluje zaniklý svět Romů a Sintů

Před dvěma měsíci jsme čtenáře Romano vodí informovali o připravované unikátní výstavě o českých Romech a Sintech. Nyní nadešel čas pro pozvánku, do 29. 9. je totiž v prostoru Národní galerie k vidění pod názvem Zaniklý svět.

Expozici z většiny tvoří staré fotografie, které zobrazují život českých Romů a Sintů, jejichž předci v drtivé většině padli za oběť nacistickému běsnění. Nebýt tvůrců výstavy a nesmírné ochoty rodin zpřístupnit své archivy, život českých Romů a Sintů, kteří sdíleli s majoritou 600 let tentýž prostor, by v povědomí veřejnosti nadále žil ve zkrleslé podobě, pakliže vůbec nějaké.

Původní čeští Romové a Sintové byli během holocaustu téměř zcela vyvražďeni. Někteří z nich se mu vyhnuli tím, že se vyplatili anebo včas utekli na Slovensko, kde nacisté dlouho usilovali spíše o vyvražďení Židů. Po válce se do českých zemí nastěhovali, nebo byli přestěhováni, Romové ze Slovenska, Maďarska nebo Rumunska, kteří

dnes tvoří většinu zde žijících Romů. „Důsledkem státem organizovaného rozptýlení velkorodin, násilné asimilace a následné ztráty vlastní kulturní identity je obraz Romů v dnešní společnosti spíše tristní. I proto výstava nabízí zcela nový pohled,“ uvedl Markus Pape z Výboru pro odškodnění romského holocaustu, jenž je tvůrcem výstavy.

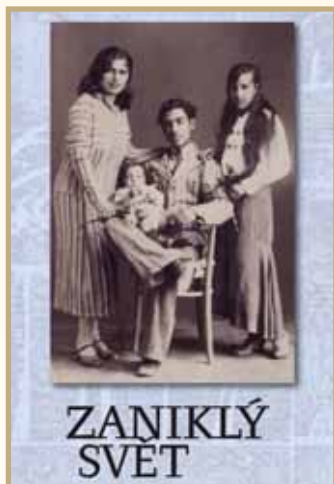
Při sběru materiálů pro výstavu objížděli organizátoři celou republiku v naději, že jim romské rodiny vyjdou vstříc. Ačkoliv většina osob reagovala pozitivně, našly se i takové, které odmítly podávat jakákoliv svědectví o osudech svých rodin. To Pape vysvětluje slovy: „Staleté zkušenosti s perzekucí naučily Romy a Senty zachovávat anonymitu a nevystupovat na veřejnosti. Jejich evidence ve státních nebo přímo policejních análech často

vedla k tomu, že se stali obětmi plošných diskriminačních opatření. Proto také nejsou na výstavě k vidění všechny rody, některé si i nadále nepřejí být příliš vidět. Důležitou součástí výstavy je tedy i mlčení.“

I z jiného důvodu je expozice obrazovým zlomkem předválečné historie českých Romů a Sintů. Řadě rodin, které se nedočkaly konce války, byl totiž zničen veškerý neprodejný majetek, tedy i fotografie. O to víc je třeba si vážit snímků, které poskytly přeživší rodiny. Podávají totiž svědectví i o těch, kterým se koncentrační tábory staly konečnou stanicí a jejichž fotografie tedy dnes nemohou promluvit. Zvláštní místo pak na výstavě zaujímá sekce věnovaná koncentračnímu táboru Lety u Písku. Ze všech vystavených exponátů si Pape sám nejvíce cení kresby českého Sinta z Osvětimi.

Expozice se nachází ve Veletržním paláci v prestižních prostorách Národní galerie. K tomu, zdali bylo problematické umístit výstavu právě tam, Pape dodal: „Je těžké sehnat takto reprezentativní prostory pro romskou výstavu v Praze, zvlášť když se shání s krátkým časovým předstihem. Ředitel Národní galerie Milan Knížák nás ale zná a u něho máme otevřené dveře.“

Záštitu nad expozicí převzal prezident Václav Klaus a primátor hlavního města Prahy Pavel Bém. Výstava je otevřena denně mimo pondělí od 10 do 18 hodin.

Září ve znamení Romů

Plzeňský kulturní dům Měšťanská beseda je od začátku září dějištěm několika akcí spjatých s Romy. V rámci projektu nazvaném Roming již byla uvedena nedávno natočená komedie Jiřího Vejdělky Roming a hudební „fajnšmekři“ měli možnost zajít na koncert rokycanské legendy Kale.

Ačkoliv se již září pomalu chýlí ke konci, čekají na návštěvníky Měšťanské besedy ještě tři příležitosti, jak příjemně strávit poslední zářijové podvečery. Čtvrtek 20. 9. nazvaný Odpolední škola romského jazyka bude věnován, jak sám název napovídá, romštině. Beseda se bude točit kolem menšinových jazyků, besedující se dotknou důvodů jejich zániku i důležitosti jejich zachování, v případě romštiny pak jejího vyučování ve školách. Podvečerní debatu pomáhá připravit občanské sdružení Český západ, které zde zároveň bude prodávat ručně vyráběné výrobky romských žen. Program proběhne od 17 hodin v divadélku Jonáš.

O týden později, ve čtvrtek 27. 9., zavítá do foyer Měšťanské besedy Lucie Lukesová, která zde otevře výstavu svých fotografií nazvanou Predal savore.

Studentka oboru sociální pedagogika o svých snímcích romských dětí říká: „Ohledně focení romských dětí – jednoduše řečeno, je to to focení, které v žádném případě nefčí fotograf. Má tak velké pole působnosti, pokud mu to je dovoleno, že neví, co má dřív „cvaknout“. Děti samy od sebe jsou živly, které neskrývají emoce a které jsou bezprostřední. O romských to platí dvojnásob.“

Foto: Lucie Lukesová

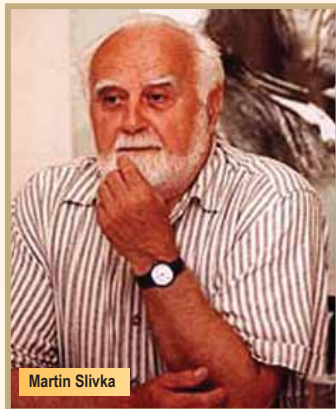
Vernisáž začíná v 17 hodin.

Jiní dají možná 27. 9. přednost přednášce boxera Jana Baloga, která bude od 17 hodin připravena v divadélku Jonáš. Balog je zakladatelem pražského sportovního klubu Palaestra, kam denně docházejí děti ze sociálně slabých rodin a tráví zde smysluplně všední odpoledne.

Pásmo filmů nejen o Romech, nejen pro Romy

Kalo čangalo je název 1. ročníku mezinárodního filmového festivalu, který bude probíhat od 24. do 29. září ve slovenské Spišské Nové Vsi. Maraton filmů je zaštiťován jménem spišského rodáka, etnografa a filmaře Martina Slivky. Ten byl vedle řady dokumentů a filmů znám jako autor cyklu Deti vetra, v nichž se věnoval výrazným rysům romské kultury v jednotlivých státech Evropy. Během šesti odpolední a večerů zhlédnou návštěvníci celkem 16 dokumentů a celovečerních filmů. Drtivá většina z nich se různým způsobem zabývá romskou menšinou. V odpoledních hodinách od 14 do 16 hodin budou promítány krátké dokumenty, upozorníme na snímek, nazvaný Slávia svadbu pojednávající o tradici romských svateb, jenž bude promítán v první festivalový den. Kúzelnický klobúk je poetickým portrétem romského básníka Dezidera Bangu. Diváci ho uvidí 25. 9. Následující den přijdou na řadu srbské snímky. První s titulem Tu býva život se věnuje romským dětem. Neviditelný dům je pak stylizovanou poetickou reflexí na téma bydlení. Ve čtvrtek se svého uvedení dočká například dokument Péče o dítě. Zachycuje čekání mladých romských manželů na svého prvního potomka. Pátek 28. 9. se ponese ve znamení českých filmů. Snímek Chci být černý je filmovou úvahou o tom, proč a jak mohou majoritu inspirovat tradiční hodnoty Romů. Slepý romský muzikant se stal objektem dalšího dokumentu nazvaného jednoduše Vojta. Vypráví o úsilí handikepovaného Roma žít normální život. Obdobným tématem se bude zabývat i sobotní dokument Márinka. Ústředním bodem posledního z dokumentů s titulem O Soni a její rodině bude rovněž žena, patnáctinásobná matka z Rudňan. Za každým pásmem dokumentárních filmů bude následovat debata za účasti autorů snímků a odborníků.

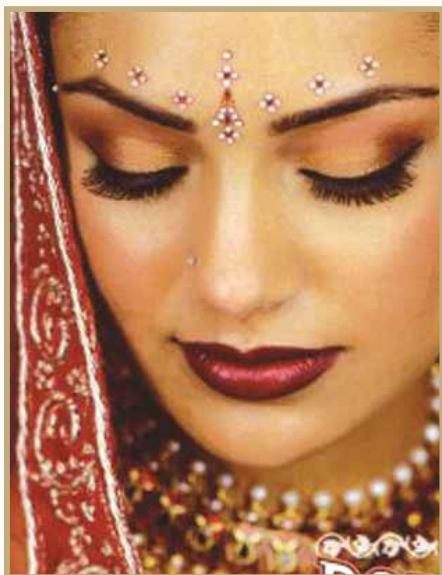
Celovečerní filmy budou v prvním ročníku věnovány profilu francouzského režiséra Tonyho Gatlifa. Kdo neviděl legendární dílo Gadjo dilo, Swing a z novějších Exil a Transylvánie, či rád opakovaně nahlíží pod filmařskou pokličku tohoto tvůrce, bude mít jedinečnou možnost ve festivalové dny vždy od 19 hodin. První z večerů však bude patřit životopisnému filmu Martin Slivka: „muž, který sázal stromy“. Součástí festivalu bude Romský filmový ateliér, ve kterém bude každoročně pod odborným vedením působit asi desítky mladých dokumentaristů. „Chtěli jsme nejen učit celoživotní práci a významné filmařské dílo spišského rodáka, ale i zdůraznit potřebu hledat a formovat mezi mladými lidmi takové tvůrčí charaktery, jakým disponoval Martin Slivka,“ uvedli organizátoři festivalu v průvodním materiálu k festivalu. Festival bude proto udělovat každým rokem památnou cenu, kovovou plastiku Kalo čangalo. Letos se jejím držitelem in memoriam stane právě Martin Slivka. Festival organizuje Katedra romské kultury Univerzity Konstantina Filozofa v Nitře.

Martin Slivka

Zdroj: www.inzine.sk

Ve zkratce...

Zdroj: www.ruminator.cz

– Do pražského kina Světozor se po roce vrací Festival bollywoodského filmu. Od 11. 10. do 14. 10. bude možné díky velkolepým a pohádkově sladkým indickým filmům nakouknout pod pokličku giganta světové filmové produkce.

– Na jaře avizované vydání knihy maďarského autora Menyherta Lakatose je konečně tu! Krajina zahalená dýmem je k dostání na pultech či na adrese nakladatelství Dauphin www.dauphin.cz.

– Populární slovenská kapela Diabolské husle oznámila konec. Důvodem byly vážné neshody mezi primášem Jánem Berkym Mrenicou a ostatními členy kapely. Ti se rozhodli navzdory stávající situaci pokračovat pod názvem Cigánski diáblí, zároveň přibyl nový houslista Štefan Banyak, jenž koncertoval po světě s rakouskou skupinou Deladap.

Minikurs romštiny

Text: Jarmila Balážová / Ilustrace: Jiří Miňovský
Překlad: Rena Horvátová

1.

Tak Pepičku, je tady tvůj první školní den. Je moc důležité, jak se budeš učit!

Ta Pepičku, hin kade tiro peršo dives andre škola. Hin but duležito, sar pes sikhaveha!

2.

Já jsem Hanička. Nebuď smutný, bude se ti tu určitě líbit!

Me som Hanička. Ma av pharejileskero, kade pes tuke pačisa'ola!

3.

Paní učitelka: Dobrý den, děti! Chci, abyste měly školu rády!

Pepíček: Jéé, ta je hodná. Určitě se mi tu bude líbit!

E sikh'ardi: Lačo d'ives, mre čhavore! Kamav, kaj tumen te rado phiren andre škola!

O Pepičkus: Jaj, oj hihi lači. Kade pes mange pačisa'ola!

2 – 3

O ačhibena

Kisitind'a o Zdeněk Ryšavý

Přerovoste hin maškar o romane the gadžikane manuša e bibacht. Jekh Slovakos phen-
da, hoj les marde o Roma. Šaj avel, hoj o Vrtiak chochavelas.

Le manušengero sgejišpen IQ Roma mukh'a e kampaňa vaš o „rovné příležitosti“ (jekh
šanciji), paš e akcija e ministriňa Stehlíková diňa le Patrikos Bangas-Gipsy sar ambasa-
doris andro Evropský rok rovných příležitostí.

4 – 5

Phučas vaš tumenge

E Radka Steklá:

Andro duj vakeribena džanena, so keren duj rajibneskere radi. E Eva Bajgerová tu-
menge phenela pal e buťi andre rada vlády pro národnostní menšiny, kaj tiš peren le
romengere pharipena. E Lucie Horváthová phenela, so kerel e Rada vlády pro záleži-
tosti romské komunity.

6 – 7

Ema Galová:

O Roma andre Makedonija

Vareko imar šaj dikh'a o filmes Kniha rekordů Šutky le srbske režiseristar, vičinen les
Aleksandr Manić, the pal e atmosfera the o romano dživipen imar vareso džanen. Mekh
buter inormacijij tumen dela amari reportaža, džanena, hoj andre Makedonija nane o
Roma jekh minorita, afe sar andre historija pen vičinen pal oda, khatar hine, abo savi
profesija džanen te kerel.

8 – 9

O vakeriben

E Marie Benešová:

O flamengo le pražske taksikostar

Prahate has ada berš imar eňaberšengero lumakero romano festivalos. O programos
džalas le 28. 5. dži andro 2. majos, o manuša šaj dikhle le akteren khatar amari republi-
ka, te bašavel te gišavel avle the o Roma khatar but aver štati. Has te dikhel o tradično
romano bašaviben, u paš oda džanas tiš duj seminara, o vistavi, o manuša šaj sikh'lonas
te khelel o flamengo. Agorutno galakonzertos has na tradičnones andro Kongresovo
centrumos Praha the bašade odoj o romane kapeli.

10 – 11

O komentimen ačhiben, e anketa

O Tomáš Vincourek: O pharipena la aplikacijaha andro zakoňikos pal e buťi

Akana vakeras pal oda, save problemi šaj aven, te džas te mangel e buťi, te kerel o
kontraktos pre buťi, sar phiras andre buťi, abo sar kamas e buťi te mukhel.
Andre anketa phučahas, sar hin predal amende e buťi angličti.

O Zdeněk Ryšavý: E stopka buťake pre kales

E vlada zaachola te trestinel buťi pre kales.

12

O hiri khatar e luma

Kisitind'a: E Lenka Nádvořníková

Andre Sofija augustoste gejele o Roma avri pro droma, denas o protestos, bo maškar
lende the o Bulhara hin bari bibacht.

E solidarita la Rumunsko pravoslavno cirkvake (pačan la odoj o Roma), le romane etni-
koske the le toskanske foroske Livorno sikhada o papežis Benedikt XVI. Phenda, hoj hin
leske pharo pal o štar romane čavore (4-10 berša), so čore labile upre pro agorutno ko-
ter andro foros Livorno andre maškarutni Italija. Dživenas odoj andro čorikano kheroro.
Maškarthemutni paťiv mosarel o rasisticko incidentos andre Němciko. Pro vichodno
agor chudle vaj penda němceke manuša te tradel pal ocho Indi the igen len marde. O
il Berliner Zeitung irinel, hoj o indicko miňistevos phenda, kaj o Berlinos imar te na
domukhel ajse kauzi.

13

O komentaris

Gwendolyn Albert:

O džuvl'ija marde la nalegalno sterilizacija khatar o Ėchi pen dikhle

Le školenge kempel sig te phundravel o jakha, the te kerel bari buti mujal e šikana. Pre sako škola hin vareko, kas avka but na kamen, abo hin les varesavo aver defektos, sostar pes del te kerel o pheras. Oda imar hin šikana. Akana pes mek del vareso te kerel, kim na barola avka, hoj ela sar zakonos the vaš o paťivale čhavore: calo grupa palis ela bari nalači, the e šikana avela lengero programos.

14 – 16

So hin učardo

E Renáta Berkýová:

O mentoris del o vast romane manušenge, so bešen bertena, abo chudle o tresti

O Sdružení pro probaci a mediaci v justici jekhetanes la Probační a mediální službou ČR agorisališa andro augustos o projektos Systém mentoringu v trestní justici. Anglal kada projektos has andro berš 2004 mukhlo pilotno projektos Mentor, pre savo dine o love e Evropsko unija the o Velvyslanectví USA. O projektos Mentor hin nekhbuter kerdo vaš o Roma, so chudle paš o sudi o alternativne tresti - (e buti pre foreskero majetkos, e podminka paš savi pes kempel te hlašinel).

17

E literatura

Kisitind'a: E Lenka Nádvořníková

O romano literatos the muzikantos o Gejza Horváth (1948) bariša andro romano gav Kolinovcate paš o foros Krompachy. Leskere amala the o manuša la famel'ijatar hine sikhade andre leskere paramisa Trispras, kaj o autoris thođa baro asaben the jileskeri ironija.

18

O športos

O Tomáš Holub:

O boksos man del zor

O Marián Kováč chudla anglal šov berša te kerel o boksos. Has leske akor imar bišthe-jekh berša, ale o boksos les avka interesinelas, hoj les sig mištes kerelas. Imar anglal kada has baro športovcos, chudla tiš e ruču medajla pre mistrovství republiky andre kulturistika. O boksos imar na kamel te mukhel, bo sar korkoro phenel, hin leskeri droga.

19

Amare jakhenca

O Tomáš Bystrý:

Jekh maturita vaš savorende? Tel o rin berša!

Pal jekh maturita vaš savore študenti andro berš 2010 džan bare diskuziji. Kempel amenge ajši maturita, u na avena laha marde o študenta? So upre phenen o terne manuša the e rjaditelka pro pražsko gymnázium Arabská e RNDr. e Zdeňka Hamhalterová, tumenge anela e rubrika Amare jakhenca.

20

Džas pal o romano vod'i

O Tomáš Bystrý:

Miro suno? Te kerel romano teatros!

O Milan Tomáš uliša pre Slovensko, bariša Bernate the odoj tiš sikhliša avri murariske. Nadžalas leske but tel o nakh, buter les cirdelas o bašaviben. Andro dešvaršov berša gišavelas the bavinelas andre plžňakere the bermakere operetne d'ivadli the kijo slugađa thođa e cimbalovka. Andro berš 1975 e karijera omukhla, bo leske muľa leskeri romši. „Pro phuripen“ avel pale kijo bašaviben. Kamelas bi te jekhetanarel ajse lavutaren, so bašavena tradično romaňi muzika, ale andro moderno gerekos.

21

Le bašavibneskeri recenzija

O Vladimír Vlasák:

Mater, igen lači but'i vaš e Iva Bittová

Nevo ekseletno albumos Mater la hirošňa zpjevačkatar, nane sar lakere aver buťa, so kerďa varekana. Pro albumos rakhena o manuša eŧta skladbi slovenske komponistatar. Vičinen les Vladimír Godár, o giŧa kerďa la lvake Bitovonake prosto vaš lakero hangos, the vaš o barokno orchestros, the džuvlíkano the muřšikano sboros. Hin olestar platňa, savi ela pre dzeka manuŧenge, so řunen e klasicko the phareder muzika, aŧe tiř le manuŧenge, so e klasicko muzika na řunen.

22 – 23

E Jana Horváthová:

O pietne akti, so kerel o Muzeum romské kultury andro Hodonín u Kunštátu

Anglal o deř berřa učharďa avri o Muzeum romské kultury v Brně o baro bar vař o manuša, so čore mule taboriřte andro Hodonín u Kunštátu. Nadur le thanestar, kaj andro dujto baro mariben koncentrinenas romane fameliji khatar e Morava. Akana řaj džanen buter, so pes pre ale thana ačhiŧa andro dujto baro mariben.

24 – 25

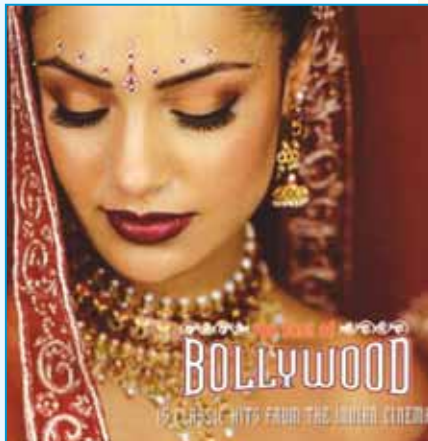
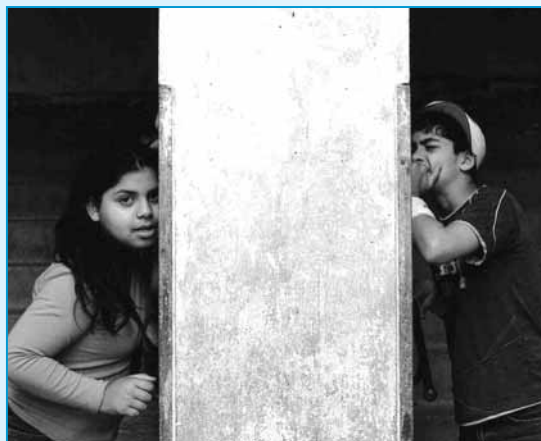
O kulturne skľenčini

Kisitiŋďa: E Radka Steklá

Andre plzeňsko Měřřansko beseda džala andro septembris o projektos Roming, džana tiř o akciiji phandle le Romenca.

Andre Spiřřská nová Ves pre Slovensko kada berř avela 1. berř mařkarthemutno filmovo festivalos Kalo čangalo, hin andre interesimen o etnografos the filmaris, savo uliřa pre Spiřa o Martin Slivka.

E unikatno vystavka pal o čechike Roma the o Sinti „Zaniklý svět“ řaj akana dikhen andro Veletržní palác, pre prestiřne thana andre Národní galerie.

TIRÁŽ:

Romano vodi
romská duše

Ročník: V
Číslo: 09/2007
Vychází: 21. 9. 2007
Cena: 20 Kč
Předplatné: 18 Kč

Vydavatel:
ROME A, o. s.
Nad Primaskou 38,
100 00,
Praha 10

Vychází za podpory
Ministerstva kultury ČR
IČO: 266 13 573

Adresa redakce:
ROME A, o. s.,
Žitná 49, 110 00, Praha 1
tel./fax:
257 329 667, 257 322 987
e-mail:
romea@romea.cz
internetová adresa:
www.romea.cz

Šéfredaktor: Jarmila Balázová / **Sekretariát:** Rana Horvátová /
Internetové vydání: Zdeněk Ryřavý / **Fotograf:** Pavel Kubeř /
Grafická úprava: Jiří Miňovský **Romské překlady:** Eva Danišová /
Inzerce: Zdeněk Ryřavý / **Předplatné:** Rana Horvátová /
Redakční rada: Robert Bledý, Eva Danišová, Eva Davidová, Vladimír Červeňák, Jan Rác.
Osvit a tisk: Studio WINTER, s. r. o. **Rozřiřuje:** Dub s. r. o.
Periodicita magazinu: měsíčník
Registrační číslo MK ČR: E 14163

Nelly Dudyová, žákyně nultého ročníku ZŠ Havlíčkovo náměstí, 3. 9. 2007.

© Vojtěch Jandák, 2007

TO BYS JULKO NEVERILA, CO TADY V TĚCH NOVINÁCH PÍŠOU!

V PŘEROVĚ PRÝ NĚJAKÝ PÁN NAHLÁSL,
ŽE HO PŘEPADLI ROMOVÉ...

A PRÝ HO ZMLÁTILI BASEBALLOVÝMI PÁLKAMI!

POČKEJ,
TO MYSLÍŠ
VÁŽNĚ?

JO, ALE POSLOUČEJ DÁL...

NAKONEC POLICIE ZJISTILA, ŽE SI TO
TEN CHLAP CELÝ VYMYSLIL!!!

NO, FAKTICKY!
A NIKDO SE ZA TO
ANI NEOMLUVIL!

TY JO, TAK AŽ PŘÍŠTĚ
TŘEBA PROPIJEŠ PRACHY

VYMYSLI SI TŘEBA,
ŽE TĚ PŘEPADLI
INDIÁNI!